

بررسی کیفی مسائل و مشکلات معبر غیررسمی تمرچین شهرستان پیرانشهر و ارائه راهکارهای مناسب جهت بهبود عملکرد آن

فریبا عزیز زاده^{۱*}، نادر جهانی^۲

۱- استادیار گروه مدیریت، واحد پیرانشهر (ارومیه)، دانشگاه آزاد اسلامی، پیرانشهر (ارومیه)، ایران

۲- گروه مدیریت، واحد پیرانشهر (ارومیه)، دانشگاه آزاد اسلامی، پیرانشهر (ارومیه)، ایران

چکیده

معبر کولبری تمرچین شهرستان پیرانشهر فرصت شغلی گسترده‌ای را برای مردم و ساکنین شهرستان پیرانشهر بوجود می‌آورد. هدف این پژوهش بررسی موانع، ایرادات و مشکلات در مسیر استفاده اهالی از معبر کولبری تمرچین و ارائه راهکارهای مناسب جهت برون‌رفت از این مشکلات و نیز استفاده بهینه از بستر فراهم شده می‌باشد.

این پژوهش رویکرد کیفی را مورد استفاده قرار می‌دهد که در آن مشارکت‌کنندگان به تعداد ۱۶ نفر از میان جامعه‌ی حدوداً ۴۵۰۰ نفری کولبران فعال در معبر کولبری تمرچین به روش متوالی، هدفمند و گلوله برفی انتخاب شده است. ابزار مورد استفاده مصاحبه نیمه‌ساخت یافته بوده است. اطلاعات جمع‌آوری شده در مصاحبه‌ها با استفاده از روش تحلیل محتوا و نیز طی مراحل سه‌گانه کدگذاری داده بنیاد (باز، محوری و انتخابی) مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته است.

بررسی‌های صورت گرفته در مقوله‌های اهمیت معبر مرزی تمرچین روی زندگی کولبران و روی بازارچه مرزی پیرانشهر، روی شهرستان پیرانشهر و روی سایر شهرستان‌های نزدیک؛ پاسخگویی و خدمات‌دهی مسئولین کشوری، هنگ مرزی شهرستان پیرانشهر و فرمانداری؛ ارزیابی نحوه واگذاری کارت کولبری توسط هنگ مرزی، نحوه برخورد نماینده فرمانداری پیرانشهر با کولبران، نحوه برخورد ماموران هنگ مرزی پیرانشهر با کولبران، عوامل افزایش تعداد دفعات تردد کولبر از معبر، عوامل کاهش تعداد دفعات تردد کولبر از معبر، نحوه کنترل بار و کالای ورودی، نحوه کنترل تردد کولبران،

برخورداری از حقوق بازنشستگی، برخورداری از دفترچه خدمات درمانی، مشکلات قانونی در معبر کولبری تمرچین، مشکلات جسمی، مشکلات خدماتی - رفاهی، مشکلات ترابری و حمل و نقل، راهکارهای حل مشکلات در معبر کولبری تمرچین از دید کولبران، جایگزینی کارت پپله وری گمرک بجای کارت کولبری، ترس از کاهش درآمد، کاهش درگیری فرد در کار و عدم برخورد با نیروهای انتظامی و امنیتی کشور همسایه جمع‌بندی شد و نتایج بدست آمده بطور مشروح و براساس کدبندی بدان‌ها پرداخته شد.

در این پژوهش به نتایج نظریات مشارکت‌کنندگان در ۴ مقوله‌ی اثرات و اهمیت باز و فعال بودن معبر، اثرات مسدود و غیر فعال بودن معبر، مسائل و مشکلات معبر و راهکارهای بهبود عملکرد معبر پرداخته شد. طبق نتایج اظهارات کولبران، نتیجه‌گیری می‌شود که فعالیت تجارت مرزی غیررسمی در مرز پیرانشهر در کنار فعالیت گمرک مرزی دارای اثرات بسیار مطلوبی بر روی منطقه می‌باشد و در این راستا فعال بودن معبر مرزی تمرچین از دید کولبران بسیار مناسب‌تر است. چنانچه مسئولین امر، هر روش و راهکار جایگزینی داشته باشند نیاز است تا راهکار یاد شده همان اثرات فعالیت معبر کولبری تمرچین را به همان کم و کیف قبلی برای کولبران و فعالین مرزنشین داشته باشد.

واژگان کلیدی: معبر غیررسمی کولبری تمرچین، کولبر، مطالعه کیفی

مقدمه

معبر کولبری تمرچین شهرستان پیرانشهر فرصت شغلی بسیار خوبی را برای بخش اعظم اهالی شهرستان پیرانشهر فراهم آورده است. بسیاری از بازاریان و تجار پیرانشهری اقدام به شناسایی کالاها و اقلامی که قیمت تمام شده‌ی آن‌ها در کشورهای اروپایی، غرب آسیا و عربی و نیز همسایه از قبیل ترکیه، چین و نیز بازار کالاهای خارجی دبی، پایین است نموده و پس از خرید و ترابری آن به خاک اقلیم کردستان عراق، با نظارت کار گروه ویژه استانداری آذربایجان غربی اقدام به انتقال آن بواسطه کولبران از طریق معبر کولبری تمرچین به اینسوی مرز می‌کنند که این امر اشتغال‌زایی گسترده‌ای را برای مردم و ساکنین منطقه به همراه می‌آورد.

مرز تمرچین که نامی آشنا در ادبیات اقتصادی ایران در منطقه شمال غرب کشور دارد در ۱۱ کیلومتری شهرستان پیرانشهر در منطقه کوهستانی در مرز ایران با اقلیم کردستان عراق واقع شده و گمرک تمرچین نیز در سال ۱۳۳۷ هجری شمسی در همان منطقه افتتاح و شروع بکار نموده است.

در سال ۱۳۸۲ هجری شمسی و در زمان دولت اصلاحات، گروهی از سوی مسئولین کشوری با حضور در منطقه پیرانشهر بررسی‌های لازم را در خصوص راهکارهای محرومیت‌زدایی شهرها و مناطق مرزی انجام دادند. با ارائه نتایج بررسی‌ها، بدستور مقام معظم رهبری معبر کولبری تمرچین با نظارت نیروهای سپاه پاسداران انقلاب اسلامی با فعالیت تعداد

۱۵۰۰ واحد صنفی در راستای مساعدت اقتصادی مرزنشینان و بحث محرومیت‌زدایی شروع به فعالیت کرد. وجود برخی مشکلات در منطقه نظیر عدم حمایت از بخش خصوصی، کمبود کارخانجات، تعطیلی و نیمه تعطیلی مراکز کارگری، عدم سیاست‌های مشوق سرمایه‌گذاری علیرغم وجود پتانسیل‌های تجاری، گردشگری و کشاورزی مزید بر علت گردید تا بالغ بر تعداد ۴/۵۰۰ الی ۴/۰۰۰ نفر از ساکنین این منطقه به فعالیت در معبر کولبری تمرچین روی بیاورند و در قبال دستمزد ناچیز اقدام به ورود و حمل کالاهای خارجی کنند.

در ادامه‌ی فعالیت معبر کولبری، مسائل و مشکلاتی بوجود آمد که مسئولین امر بالاچار معبر را برای مدت کوتاهی بصورت متناوب بستند که با توجه به ارتزاق بخش عمده‌ی اهالی شهرستان پیرانشهر این امر نارضایتی‌هایی را در میان مردم منطقه سبب شد. بعنوان مثال چهارم شهریور ۱۳۹۶ جمع ۵۰۰ الی ۶۰۰ نفری کولبران در اعتراض به بسته ماندن معبر کولبری تمرچین طی مدت بیش از یک ماه، با حضور در محور پیرانشهر به تمرچین در محل جنب محله کهنه‌خانه، با گذاشتن سنگ و چوب در داخل جاده مسیر محور بین‌المللی پیرانشهر به تمرچین را بستند و خواستار رسیدگی مسئولین به مشکلات حادث شده برای آن‌ها بخاطر بسته ماندن معبر کولبری شدند.

شهرستان پیرانشهر جزو مناطق محروم است ولی طی دهه اخیر پیشرفت و توسعه قابل توجهی پیدا کرده است. تاکنون در خصوص معبر کولبری تمرچین تحقیق و پژوهشی صورت نگرفته است و صرفاً مسئولین و فعالین در معبر به اظهار نظرهای شخصی بسنده کرده‌اند این موضوع نیز همیشه منبع و منشاء منازعه و نارضایتی بوده و در زمان‌هایی نیز که معبر باز بوده و فعالیت می‌کرده است این اقدام نه بخاطر اقدامات حساب شده بلکه به تاثیر جریان‌ات اجتماعی و سیاسی جاری در منطقه بوده است که مسئولین خواسته‌اند مردم و اهالی را مساعدت کنند تا زمینه درآمدزایی و کمک اقتصادی به اهالی و قشر مستضعف مردم را فراهم آورند.

استان‌های مرزی با گستره زیادی از تبعیض و نابرابری در درآمد و فرصت‌های شغلی مواجه‌اند که باعث بوجود آمدن مقوله‌های فقر، مهاجرت و قاچاق می‌شود. ملاحظات عملی و واقعی قوانین جاری برای کنترل مناطق آزاد تجاری در ایران زمانیکه اهداف ثابت و قطعی انتخاب می‌شوند بی‌نهایت متنوع و غیرمنطقی‌اند. در حالیکه اهداف انتخابی می‌توانند با ساختار بازارهای اثربخش کنونی تطابق داشته باشند (احمدپور و الیاسی^۱، ۲۰۱۳).

پژوهش‌ها و بررسی‌های محدود صورت گرفته در قبل که نتایج محدودی را در برداشته است و منجر به حل مشکلات و نارسائی‌ها نشده بود باعث شد تا با انجام این تحقیق در حوزه فعالیت معبر کولبری تمرچین و با شناسایی مسائل و مشکلات، راهکارهایی جهت برون رفت از

مسائل و مشکلات موجود ارائه شود و رضایتمندی هر دو طرف کارگروه ویژه استانداری و کولبران فعال در معبر کولبری تمرچین حاصل آید.

بخش عمده‌ی کالای عرضه شده در بازارچه مرزی پیرانشهر از طریق معبر مرزی تمرچین تامین می‌شود و حال وجود مشکلات و موانع در فعالیت معبر می‌تواند پیامدهای زیر را در پی داشته باشد: ایجاد وقفه در واردات کالاهای مورد نیاز بازارچه، کمبود در آمدزایی ساکنین منطقه و افزایش فشار اقتصادی، نارضایتی مردم شهرستان پیرانشهر از مسئولین شهرستانی و استانی، گرایش عده‌ای از مردم و اهالی به امورات قاچاق کالا و تردد غیر مجاز از مرز که در این راستا ماموران انتظامی و مرزبانی در اجرای ماموریت‌های محوله و کنترل مرزی علی‌رغم تلاش جهت حفظ جان مردم مجبور می‌شوند به متجاوزین مرزی برابر مقررات تیراندازی کنند که در نتیجه این اقدام تعدادی از اهالی کشته یا زخمی می‌شوند که در برخی موارد کار به نقص عضو نیز منتهی می‌شود، فراهم شدن زمینه جهت زیر سوال بردن حاکمیت و نظام سیاسی و نیز اعتماد ملی از سوی ضدانقلاب (سید رضایی و همکاران، ۱۳۹۶).

ممکن است رشد اقتصادی شهرستان و نیز برطرف کردن معضلات بیکاری و عدم اشتغال جوانان شهرستان بدلیل کمبود منابع اولیه و نیز منابع لازم برای سرمایه‌گذاری مقدور نباشد. ولی با الهام گرفتن از فرمایشات مقام معظم رهبری سرپنجه‌های تحقیقات و فناوری کشور بایستی در خصوص توسعه معیشت مردم بدنبال راهکارهای داخلی باشد و یکی از عمده‌ترین راهکارهای داخلی در حوزه شهرستان پیرانشهر می‌تواند بحث معبر کولبری تمرچین باشد. چرا که در صورت اجرای تدابیر لازم می‌تواند رضایتمندی بیش از ۴۵۰۰ خانوار منطقه را فراهم آورد.

ادبیات تحقیق

شهرستان پیرانشهر در جنوب استان آذربایجان غربی قرار گرفته است. این شهرستان از غرب با عراق همسایه است و طول نوار مرزی، این شهرستان با کشور عراق ۹۶ کیلومتر است. کشاورزی در منطقه پیرانشهر به علت کوهستانی بودن و ناهمواری و نداشتن سیستم آبیاری مناسب، توسعه چندانی نیافته است (قادری و همکاران، ۱۳۹۱). بدلیل روابط همسایگی و نیز اعتماد بالا در آن، بافت اجتماعی قوی‌تری در این شهرستان مشاهده می‌شود. در صورت مهیا بودن شرایط می‌توان از این بافت اجتماعی قوی استفاده بهینه کرد و ساکنان را در بهبود زندگی‌شان مشارکت داد (حاتمی نژاد و همکاران، ۱۳۹۳). بین سال‌های ۱۳۶۵ تا ۱۳۹۴ با توجه به منفی شدن سرانه ناخالص، نشان می‌دهد پیرانشهر طول این مدت بدلیل کاهش و نوسان در آمدزایی و دیگر عوامل توسعه فیزیکی نامتوازن داشته است (احدنژاد روشتی و همکاران، ۱۳۹۵).

در سال ۱۳۳۹ با احداث شهرداری در روستای زرگن این روستا به شهر تبدیل شد و در سال ۱۳۴۹ به شهرستان مرزی تغییر نام داد و در سال ۱۳۴۹ به پیرانشهر تغییر یافت. طی یک و نیم دهه قبل گمرک مرزی تمرچین رسمی شد و بازارچه مرزی پیرانشهر رسماً فعالیت خود را شروع کرد که این امر باعث شده بود تا تعدادی از اهالی دیگر مناطق به این شهر بروند و بدنبال درآمدزایی از پتانسیل‌های موجود آمده باشند، در نتیجه این اقدام جمعیت شهرستان افزایش یافت (شیخی و همکاران، ۱۳۹۳). محل استقرار جغرافیایی شهر و قرارگیری آن در مسیر ارتباطی شبکه ایران و عراق و افتتاح بازارچه مرزی و احداث گمرک مرزی تمرچین در سال ۱۳۸۶، باعث شده تا پویایی و تنوع مشاغل خدماتی رشد و توسعه‌ی گسترده‌ای پیدا کرده است (کلانتری و همکاران، ۱۳۹۱).

معبر کولبری تمرچین تأثیرات کالبدی فراوانی بر شهر پیرانشهر داشته است. به گونه‌ای که این تأثیرات را در تغییرات سیمای شهری پیرانشهر با احداث مراکز بزرگ تجاری با بعد خدمات‌رسانی ملی (بازار فروش کالا در سراسر کشور) و گسترش مراکز پذیرایی همچون هتل و رستوران و ... می‌توان دید (موسوی، ۱۳۹۲). شهرستان پیرانشهر رتبه اول بازارچه‌های مرزی را در سال ۸۵ در کل کشور به خود اختصاص داده و در همان سال رتبه اول نرخ رشد سالیانه بین شهرهای استان را کسب کرده است. ولی با این وجود شهر بدلیل وجود موانع طبیعی و مصنوعی از رشد و توسعه لازم و کافی برخوردار نبوده است (شمسی و سجادی، ۱۳۹۱).

یکی از تحقیقات تأثیر واردات را در شهر پیرانشهر بررسی کرده است. حجم نمونه آن ۲۵۵ نفر از اهالی این شهر بوده که به صورت تصادفی انتخاب شده‌اند. روش تجزیه و تحلیل داده‌های آن خی دو و با استفاده از SPSS بوده است. ابزار آن نیز پرسش‌نامه محقق ساخته بوده است. مطابق با نتایج واردات کالا از مرز پیرانشهر: بر فرهنگ پیرانشهر تأثیر بسزایی داشته است، ۴۹ درصد تأثیر مثبت و ۲۴ درصد تأثیر منفی بر زبان داشته است، ۲۴ درصد تأثیر مثبت و ۵۹/۵ درصد تأثیر منفی بر ارزش‌ها داشته است، ۶۹/۷ درصد تأثیر مثبت و ۴/۴۵ درصد تأثیر منفی بر حرفه‌ها داشته است، ۴۰ درصد تأثیر مثبت و ۳۶/۸۶ درصد تأثیر منفی بر آداب و سنن داشته است، ۵۷/۳۴ درصد تأثیر مثبت و ۹/۵۳۳ درصد تأثیر منفی بر هنر داشته است، ۶۵/۷۸ درصد تأثیر مثبت و ۸/۴۴ درصد تأثیر منفی بر ابزار و امکانات در شهرستان داشته است (صوفی و همکاران، ۱۳۹۱).

نبود کار و اشتغال مناسب، سطح رفاه پایین، تبعیض‌هایی که ناخودآگاه یا به ضرورت اعمال شده، کم‌توجهی دولت به این مناطق مستعد و نیروی کار مازاد و البته درآمد بسیار مناسب فعالیت قاچاق، همه دلایلی هستند که باعث شده‌اند مردم پیرانشهر به سمت قاچاق و تردد غیر مجاز از مرز کشیده شوند. در پیرانشهر، نیروهای خودمختاری خواه کردستان فعالیت‌هایی را دارند و رسانه‌ها و تلویزیون‌های برون‌مرزی این حضور را پررنگ‌تر می‌کنند و

چون این نیروها ادعا می‌کنند از حقوق کردها دفاع می‌کنند در میان مردم جایگاه برجسته‌ای دارند. خیلی از مردم، اگر نه در ظاهر، باطناً به سوی آنان گرایش دارند. علت عمده این گرایش احساس نبود عدالت اجتماعی به ادعای آن‌ها است (فکوهی و آموسی، ۱۳۸۸).
وجه اختلاف قاچاقچیان مرزی با کولبر مرزی پیرانشهری در این امر خلاصه می‌شود که کولبران مرزی با دریافت کارت کولبری و بصورت قانونی تحت نظارت مامورین مرزبانی اقدام به فعالیت در معبر کولبری تمرچین می‌کنند. ولی قاچاقچیان نوار مرزی بدون مجوز لازم اقدام به تردد غیرمجاز از مناطق مرزی می‌کنند و اقدامی غیرقانونی انجام می‌دهند (رادفر، ۱۳۹۶). به دنبال مسدود شدن معبر مرزی پیرانشهر، کولبران مشغول به کار در این معبر، این اقدام را سبب افزایش قاچاق کالا در این منطقه دانستند (معروفی، ۱۳۹۶). اهالی شهر پیرانشهر عمدتاً به زراعت، باغداری، دامداری و تولید صنایع دستی اشتغال دارند. شغل اصلی مردم این منطقه کشاورزی و دامداری است و کمبود شرکت‌ها و کارخانجات و مراکز تولیدی باعث شده که مردم این منطقه به واسطه گرایشی و دادوستد کالاهای قاچاق روی بیاورند (زمانی و همکاران، ۱۳۸۹).

کولبرها در هر سری تردد مبالغی را عاید خود کرده و یکسری مبالغ را نیز به حساب دولت واریز می‌کنند. نقاط ضعف این طرح یکی صعب‌العبور بودن معابر مرزی و دیگری نبود امکانات اولیه رفاهی برای کولبرهاست. از نقاط قوت این طرح نیز تعامل خوب مرزبانی با مرز نشینان، درآمدزایی مرز نشینان، افزایش امنیت جانی و مالی کولبرها و هماهنگی مرزبانی با بازاریان جهت تأمین نیاز بازار است (کریمیان، ۱۳۹۲).

یکی از تحقیقات، به شناسایی عوامل موثر بر پدیده قاچاق از مرز پیرانشهر پرداخته است. این تحقیق از تکنیک پرسش‌نامه هدایت شده استاندارد استفاده کرده و از نوع پیمایشی بوده است. از فرمول شارپ و کوکران حجم نمونه را ۱۲۴ نفر برآورد کرده است. برای تأمین پایایی از آلفای کرونباخ و برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از آزمون همبستگی پیرسون، رگرسیون چندگانه و تحلیل مسیر استفاده کرده است. مطابق با نتایج عواملی همچون: ۱- ارزش‌ها و باورهای فرهنگی ۲- ناهنجاری اجتماعی و ۳- وضعیت اقتصادی به عنوان اثرگذارترین و مهمترین عوامل قاچاق در منطقه محسوب شده است. همچنین افزایش سطح اشتغال و درآمدزایی به همراه آگاهسازی فرهنگی و ارائه آموزش‌های اجتماعی می‌تواند از قاچاق در منطقه در سطح گسترده‌ای بکاهد (محسنی تبریزی و همکاران، ۱۳۸۷). افزایش رشوه، سوءاستفاده از امکانات دولتی و ارائه خدمات و امکانات مختص قاچاقچیان، همگی از بیماری‌های ناشی از قاچاق است (کوشا و همکاران، ۱۳۹۵).

عملکرد بازارچه‌های مرزی در کشور باید با اتخاذ تدابیر لازم همراه باشد، طوری که منجر به گسترش تولیدات، اشتغال و صادرات شود، در غیر این صورت آثار زیان‌باری برای اقتصاد

به دنبال دارد که می‌توان از افزایش قاچاق کالاها به عنوان یکی از اثرات زیان‌بار اقتصادی نام برد (فلاحی و همکاران، ۱۳۹۱). نتایج بررسی‌ها نشان می‌دهد که بین میزان درآمد، قاچاق و مسافت دور، ارتباط وجود دارد و افزایش یا کاهش هر کدام از آن‌ها بر دیگری تأثیرات مستقیم می‌گذارد (کهنه پوشی^۱ و همکاران، ۲۰۱۱).

یکی از تحقیقاتی که در شهر پیرانشهر انجام شده است به بررسی اجتماعی و اقتصادی حوزه زرگتن شهر پیرانشهر پرداخته است. روش تحقیق پژوهش مذکور توصیفی تحلیلی بوده و با رویکرد اثبات‌گرایی انجام شده است. ابزار آن اسناد کتابخانه‌ای و پرسش‌نامه بوده است و از نرم‌افزار SPSS^۲ برای تحلیل داده‌ها استفاده کرده است. نتایج حاکی از آن است که شرایط نامطلوب اقتصادی ساکنان حوزه زرگتن و میزان نا آگاهی آنان از تسهیلات بانکی از مهمترین عوامل موثر بر زوال و فرسودگی این بافت بوده است (حاتمی نژاد و همکاران، ۱۳۹۳).

تحقیق دیگری که به صورت کیفی انجام شده است تأثیر بازارچه‌های مرزی بر تداوم پدیده قاچاق را مورد بررسی قرار می‌دهد. روش تحقیق مردم‌نگاری بوده است و در منطقه مریوان انجام شده است. تکنیک‌های مورد استفاده مصاحبه عمیق، مشاهده مشارکتی و اسنادی بوده است. از نمونه‌گیری فرصت‌گرا یا ظهور یابنده استفاده و با ۲۷ نفر از مطلعان مصاحبه کرده است. داده‌ها را با روش نظریه زمینه‌ای، تحلیل و ۳۴ مفهوم اساسی و ۵ مقوله عمده کدگذاری کرده است. این پنج مقوله در مقوله عمده "تداوم تحول یافته پدیده قاچاق" خلاصه شده است (قادرزاده و همکاران، ۱۳۹۲).

در جریان مطالعه از شهروندان و مسئولین شهرداری در خصوص آینده توسعه شهری پیرانشهر سوال شد که از دید همه‌ی آن‌ها استراتژی اقتصادی تجاری، موثرترین راهکار در توسعه شهر خواهد بود. از میان فرضیه‌های مطرح شده فرضیه‌ی استراتژی توسعه زیرساخت‌های صنعت توریسم با تأکید بر توریسم تجاری و تقویت حداکثری جاذبه‌های توریستی، برای پیشرفت و توسعه آینده شهر مورد قبول قرار گرفت (زیاری^۱ و همکاران، ۲۰۱۴). همچنین افزایش سقف مبادلات مرزی و سطح درآمد روستائیان بیشترین تأثیر را در بهبود سطح توسعه اقتصادی- اجتماعی روستاها بواسطه بهبود عملکرد بازارچه داشته است (ویسی و احمدی^۲، ۲۰۱۷).

آژانس‌های مرزی مانند گمرک بایستی بین قاچاق بین‌المللی سازمان‌یافته و تجارت غیررسمی تفاوت قائل شوند؛ هر چند در جاهایی این امر کمتر مقبولیت جهانی داشته باشد

۱. Kohnpooshi

۲. Statistical Package for Social Science

۱. Ziari

۲. Veysi & Ahmadi

(کانتن^۳ و همکاران، ۲۰۱۵). در کشوری که محدودیت‌هایی در اجرای اقدامات رسمی و قانونی وجود دارد فعالیت‌های غیررسمی سر بلند می‌کنند و تا زمانیکه محدودیت‌ها و ممنوعیت‌هایی در اقتصاد رسمی و قانونی وجود دارد هر تلاشی برای از بین بردن فعالیت‌های غیررسمی هزینه‌ای بیشتر از منفعت به همراه خواهد داشت. مثلاً در کشور میانمار فعالیت‌های تجاری غیررسمی از مدت‌ها قبل وجود داشته است که دلایل آن عبارتند از: دوری از فرآیند ثبت سفارش، عدم پرداخت عوارض ورود و خروج، عدم اعمال ممنوعیت اقلام وارداتی و صادراتی و فرار مالیاتی. به علت تحریم‌های غرب علیه میانمار، تجارت غیررسمی قوت بیشتری گرفته است. به منظور توسعه تجارت مرزی برای سودآوری افراد در مناطق مرزی و توزیع کاهش فقر، بایستی سیاست‌های پیش رو به سمت فقیرپسند تجدید نظر شود بطوری که افراد متضرر جامعه منتفع شوند (ست آنگک^۱، ۲۰۰۹). تجارت مرزی غیررسمی تاثیرات مهمی را در کاهش هزینه‌ها و توسعه تجارت در مناطق آسیایی دارد. می‌توان گفت که حجم تجارت مرزی در مناطق یاد شده به سالانه ۳۶ بلیون دلار می‌رسد (شفرد^۲، ۲۰۱۴).

تجارت مرزی غیررسمی به فعالیت‌های تجاری ثبت شده و ثبت نشده در مناطق مرزی اشاره می‌کند که بر پایه اقتصاد عمومی بنا شده است. یکی از ویژگی‌های اصلی این نوع تجارت اینست که هیچ مالیاتی در پایان سال مالی دریافت و هیچ پولی از این طریق وارد خزانه کشور نمی‌شود. تجارت مرزی غیررسمی توسط افراد نسبتاً حرفه‌ای در گروه‌های تجاری کوچک از قبیل زنان و دیگر افراد که وسایل و کالاها را بواسطه وسایل مختلفی از مرز عبور می‌دهند صورت می‌گیرد. مهمترین چالش تجارت مرزی غیررسمی سر و کار داشتن با توسعه زیربنایی است که شامل نبود شبکه جاده و راه آهن، نبود انبارداری، نبود تسهیلات اینترنت جهت آگاهی از بازار، محروم از دستیابی به اطلاعات بازار، یافتن نیازمندی‌ها، استانداردهای مورد نیاز از نظر مکان و اندازه می‌شود (موانیکی^۳، ۲۰۱۴). تحقیقات نشان می‌دهند که تجارت مرزی غیررسمی بخش مهم و قابل توجهی از تجارت خارجی به حساب می‌آید. در نتیجه عملکرد تجارت مرزی غیررسمی می‌تواند با عملکرد مردم و ساکنین در ارتباط باشد (کوشا و همکاران، ۱۳۹۵).

قادری و همکاران (۱۳۹۱) مقاله‌ای را با موضوع نقش بازارچه‌های مرزی در توسعه فضایی کالبدی ارائه کرده‌اند. پژوهش آن‌ها بر مبنای روش تحقیق بنیادی- نظری بوده است که برای بررسی سوالات و حصول نتایج فرضیات از ابزارهای گردآوری اطلاعات به دو روش اسنادی

و پیمایشی، مصاحبه حضوری و مشاهده استفاده کرده است. جامعه آماری مرزنشینان شاغل در بازارچه مرزی بودند که با استفاده از روش متوالی و گلوله برفی انتخاب و مصاحبه نیمه‌ساخت-یافته با آن‌ها انجام شده است. پژوهشگران در این مقاله نتیجه‌گیری می‌کنند امروزه دولتی موفق خواهد بود که بتواند با اتخاذ راهکارهای لازم از قبیل اقتصادی، سیاسی و فرهنگی مردم و اهالی را به زندگی در محل تولد خود علاقمند نماید. چنانچه دولت در این خصوص موفق عمل نکند و نتواند توجه جمعیت مرزنشین را به درون و همگرایی جلب کند پیامدهای منفی به‌مراه خواهد داشت. بازارچه مرزی تمرچین (مقصد معبر کولبری تمرچین) و گمرک پیرانشهر در اشتغال، درآمد و نیز ایجاد زمینه‌های لازم که ضرورت احداث تاسیسات زیربنایی و رفاهی را ایجاد می‌کند تاثیر مثبتی داشته لذا می‌توان گفت که در کل بر اقتصاد شهرستان پیرانشهر تاثیر بسزایی داشته است.

پهلوانی (۱۳۷۸) مقاله‌ای را با موضوع بررسی مسائل و مشکلات بازارچه‌های مشترک مرزی سیستان و بلوچستان در پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی پرتال جامع علوم انسانی به چاپ رسانده است. تکنیک‌های مورد استفاده مصاحبه عمیق، مشاهده مشارکتی و اسنادی بوده است. مصاحبه‌ها نیز بصورت نیمه‌ساخت‌یافته ترتیب داده شدند. برابر با نتایج این تحقیق، مسائل و مشکلات مبادله با پاکستان از طریق بازارچه‌های مشترک مرزی (میرجاوه، کوهک و پیشین) استان سیستان و بلوچستان بشرح زیر است: عدم رغبت طرف پاکستانی، مسدود شدن مقطعی بازارچه‌ها، فعالیت افراد غیر بومی در بازارچه، محدودیت در نوع کالاهای قابل صادرات و واردات، عدم تعیین فهرست کالاهای وارداتی بصورت منطقه‌ای، سقف مبادلات مرزی در بازارچه‌های مرزی متناسب با رشد جمعیت و متقاضیان کارت پبله‌ووری نیست، نداشتن امکانات و انبارهای مسقف جهت نگهداری کالا، نداشتن اختیارات استانی و فقدان نیروی متخصص و آگاه در زمینه امورات تجاری.

تشکیل بازارچه‌های مرزی تنها مربوط به کشور ایران نبوده است بلکه در نقاط دیگر جهان مثل آفریقا نیز وجود دارد به طور مثال در مرزهای ایتوپی و سومالی وجود دارند. مبادلات تجاری مرزی یکی از معیارهای اصلی و مهم در برقراری ارتباط بین کشورهای همسایه و نیز امرار معاش مرزنشینان است. در ۳ مورد تحقیقات موردی انجام شده در خصوص عملکرد بازارچه مرزی باجگیران استان خراسان شمالی و بازارچه مرزی شیخ صالح استان کرمانشاه چنین نتیجه‌گیری شد که بازارچه‌های مرزی توانسته بودند اثرات اقتصادی مثبتی بر روی مناطق پیرامون خود بر جای گذارند (فلاحی و همکاران، ۱۳۹۱).

گراورت^۱ و همکاران (۲۰۱۷) تجارت مرزی فی‌مابین کشورهای ایران و افغانستان و پاکستان و تاثیر آن در واردات و صادرات و همچنین بحث اشتغال را مورد بحث و بررسی قرار

دادند. پژوهش یاد شده بروش ترکیبی کیفی و کمی^۲ و بواسطه یک تیم پژوهشی صورت گرفته است. جامعه آماری پژوهش از داخل هر ۳ کشور ایران، افغانستان و پاکستان انتخاب شده است. در کشور ایران ۷ شرکت بین‌المللی در مشهد بعنوان نمونه آماری منظور شدند که ۴ تا از شرکت‌ها در کابل، قندهار و هرات دارای شعبه و نمایندگی بوده‌اند. تیم پژوهشی در جریان جمع‌آوری اطلاعات به نمایندگی‌های شرکت‌ها در هر ۳ کشور عزیمت نموده از روش جمع‌آوری کتابخانه‌ای، اسنادی، رسانه‌ای و مصاحبه استفاده کرده است. در ارزیابی و تحلیل اطلاعات بدست آمده از مصاحبه‌ها از روش تحلیل محتوای کیفی استفاده کرده است. روش انتخاب نمونه‌ها در مصاحبه هدفمند، گلوله برفی و متوالی بوده و از میان مدیران شعبات شرکت‌ها در هر ۳ کشور انتخاب شده‌اند. نتایج مقاله نشان می‌دهد بخشی از اشتغال به میزان نیاز بازار برای ترابری و ترانزیت کالا بستگی دارد. درگیری‌های خشونت‌آمیز در مناطق مرزی کشورهای یاد شده در مقایسه با رخدادهای بین‌المللی نقش اساسی را بازی می‌کند.

گای^۳ (۲۰۱۲) عوامل و فاکتورهای توسعه تجارت مرزی غیررسمی در آفریقا، مفاهیم و سیاست‌های پیشنهادی را مورد بحث و بررسی قرار داد. این پژوهش به روش ترکیبی صورت گرفته است و در جمع‌آوری اطلاعات از روش‌های اسنادی، مصاحبه، مونوگرافی و تحقیق میدانی استفاده شده است. در راستای تامین روایی و پایایی پژوهش، اطلاعات مورد نیاز از شرق، غرب و جنوب آفریقا جمع‌آوری شده است و معمولاً اطلاعات جمع‌آوری شده با همدیگر مطابقت داده می‌شد تا تناقضی بین اطلاعات جمع‌آوری شده وجود نداشته باشد. طبق نتایج عوامل و فاکتورهای توسعه تجارت مرزی غیررسمی در آفریقا که از محلی به محل دیگر متغیر است، بشرح زیر است: نبود تسهیلات تجاری، زیرساخت‌های ناکافی مرزی، کمبود منابع مالی تجاری، کمبود در دستیابی به اطلاعات بازار، ناامنی و رشوه‌خواری در سیستم‌های قانونی مرزی، کمبود مهارت‌های مدیریتی در زمینه‌های آموزش، تجارت و دانش روز.

آلدین هدایت زاده^۱ (۲۰۱۰) تاثیر فعالیت بازارچه‌های مرزی در استان آذربایجان غربی را مورد بررسی قرار داد. از روش‌های مصاحبه، اسنادی و تحقیقات میدانی استفاده کرد و مصاحبه‌ها نیز بصورت نیمه‌ساخت یافته برنامه‌ریزی شد. در ابتدا ۵ مقوله و سوال اصلی طراحی شده و در ادامه سوالات جانبی نیز حول محورهای یاد شده طرح و از مشارکت کنندگان استفسار شده است. در بحث جمع‌آوری اسنادی و تحقیقات میدانی نیز از نتایج اسناد گمرکات مرزی و نیز اداره‌های موجود در سطح استان استفاده شده است و از آنجا که یکسری از اسناد دریافتی جزو اسناد رسمی گمرکات بود لذا سعی کرد از این طریق پژوهش از روایی و پایایی

۲. Mixed Method Approach

۳. Guy

۱. Aldin Hedayatzadeh

لازم برخوردار باشد. نتایج به شرح زیر طبقه‌بندی شدند: تاثیر مثبت فعالیت بازارچه‌های مرزی در زندگی تجار، جلوگیری از گرایش به قاچاق، ایجاد فرصت برای شهرهای مرزی، افزایش اشتغال، بیشترین سود استان در صادرات محصولات کشاورزی، ایجاد بانک اطلاعاتی مشترک، کاهش عوارض، آموزش کارکنان بازارچه و تجار، رونق صادرات و واردات، تطابق قوانین با نیازهای مرزی منطقه و ورود بخش خصوصی برای تجهیز مرز.

روش تحقیق

روش‌های تحقیق براساس ماهیت و ویژگی‌های داده‌هایی که بررسی می‌شوند به سه دسته کلی کمی، کیفی و ترکیبی تقسیم‌بندی می‌شوند. تحقیق‌های کیفی از طریق داده‌های آماری و یا کمی حاصل نشده بلکه با معانی، مفاهیم، تعاریف و حالات رفتار سر و کار دارد. محقق در این روش تحقیق با توجه به هدف مورد نظر سوال‌های گسترده و کلی را مطرح کرده به گردآوری اطلاعات از افراد و یا متن‌ها پرداخته، معنای کلمات و عبارات را از متن استخراج کرده، داده‌ها را تحلیل و توصیف می‌کند (خاکی، ۱۳۹۱). با عنایت به اینکه موضوع پژوهش حاضر با متغیرهایی از قبیل مسائل، مشکلات و راهکار سر و کار دارد بنابراین روش تحقیق کیفی انتخاب شد تا بتوان تجزیه و تحلیل خوب و قابل قبولی را در خاتمه ارائه کرد. در پژوهش کیفی نمی‌توان پاسخ واحدی را برای تعداد شرکت‌کنندگان در پژوهش مشخص کرد چرا که نفرات و مشارکت‌کنندگان که تحت بررسی و مصاحبه قرار می‌گیرند انبوه بسیار زیادی از اطلاعات را در اختیار محقق می‌گذارند که تحلیل این آن‌ها بایستی در ذهن محقق انجام پذیرد بنابراین حجم این اطلاعات نباید خارج از توان ذهن پژوهشگر یا محقق باشد (جلالی، ۱۳۹۱).

هدف این پژوهش شناسایی مسائل، موانع و مشکلات معبر کولبری تمرچین است که کلیه کولبران فعال در آن معبر با آن درگیر هستند و علل بوجود آمدن مسائل، موانع و مشکلات یاد شده بواسطه فاکتورهای کمی قابل اندازه‌گیری نیستند چرا که باید از طریق بررسی‌های کارشناسانه و مصاحبه‌های نیمه‌ساخت یافته، رودررو و عمیق کشف شوند بنابراین رویکرد کیفی انتخاب گردید. نمونه مشارکت‌کنندگان از میان جامعه کولبران پیرانشهری انتخاب و از طریق مصاحبه نزدیک و رودررو، پاسخ سوالات مطروحه از آنان اخذ و پس از تجزیه و تحلیل در نتیجه‌گیری ذکر شد. در جریان پژوهش سعی شد پاسخ‌های دریافتی از مصاحبه‌شوندگان ثبت و صدای آنان حین مصاحبه ضبط شود. افراد یاد شده با سن بین ۲۰ الی ۵۵ سال بودند و تجربه چند ساله فعالیت در معبر کولبری تمرچین را داشتند. در انتخاب مشارکت‌کنندگان سعی شد افراد از میان طیف‌های مختلف سنی و نیز طیف‌های مختلف تحصیلی از بی‌سواد گرفته تا

دیپلم، فوق دیپلم تالیسانس در نظر گرفته شوند و از این طریق سعی شد دیدگاه‌های طیف‌های مختلف کولبران در خصوص پژوهش، مورد بحث و بررسی و ارزیابی قرار گیرد. در این تحقیق از روش نمونه‌گیری غیراحتمالی گلوله برفی (اکبری، ۱۳۹۱) و هدفمند یا کیفی (رنجبر و همکاران، ۱۳۹۱) استفاده شد و جهت ثبت و ضبط صدای مصاحبه‌شوندگان حین ملاقات از گوشی موبایل هوشمند در اختیار استفاده شد. برای تعیین روایی از ایجاد تعامل میان محقق و پاسخگو و نیز از بازخور مشارکت‌کننده (فقهی و علیزاده، ۱۳۹۰) استفاده شد بطوری که بخش‌هایی از سوالات که بخوبی از سوی مصاحبه‌شونده درک نشد، از سوی پژوهشگر برای وی توضیح داده شد. برای پایایی نیز از فرآیندهای هدفمند و مصاحبه‌های همگرا (عباس زاده، ۱۳۹۱) استفاده شد. در حین مصاحبه‌ها، مشخص شد که کولبران بخاطر بسته شدن معبر تحت فشار اقتصادی و درآمدزایی هستند لذا برای آن‌ها چنین تبیین شد که نتیجه پژوهش حاضر می‌تواند در انتقال نظریات و مشکلات آن‌ها به گوش مسئولین تاثیرگذار باشد که این امر انگیزه و ترفندی شد آن‌ها با دقت و حساسیت بیشتری سوالات را پاسخ دهند و هر آنچه که مرتبط با سوالات بنظرشان می‌رسید حین مصاحبه ابراز دارند.

این تحقیق در زمره تحقیقات توصیفی است و هدف از انجام آن شناسایی موانع و مشکلات معبر کولبری تمرچین است که کلیه کولبران فعال در آن معبر با آن درگیر هستند. تحقیق از نوع میدانی است و ابزار تحقیق مصاحبه‌ی نیمه‌ساخت‌یافته (موسوی و مرادی، ۱۳۹۰)، مشاهده مشارکتی (واحدی فرد، ۱۳۸۸) و توصیف بود.

از سوژه‌ها درباره موارد زیر سوال شد و از آنان خواسته شد تا دلایل خود را تشریح کنند:

- ۱- نظر شما درباره‌ی فعالیت در معبر کولبری تمرچین چیست؟
- ۲- نحوه پاسخ مسئولین دولتی و خدمات‌دهی آنان در معبر کولبری تمرچین چگونه است؟
- ۳- تجربه شما از برخورد مسئولین دولتی با کولبران چگونه است؟
- ۴- تجربه شما به هنگام استفاده از معبر چیست؟
- ۵- نحوه واگذاری کارت کولبری را چگونه ارزیابی می‌کنید؟
- ۶- نحوه نوبت‌دهی و دفعات استفاده کولبران از معبر مرزی تمرچین را چگونه ارزیابی می‌کنید؟
- ۷- مشکلاتی که هنگام انجام این شغل با آن مواجه شده‌اید کدامند؟
- ۸- چگونه خدمات ارگان‌هایی مثل فرمانداری و مرزبانی را ارزیابی و ارزش‌گذاری می‌کنید؟
- ۹- ابزارهای کنترلی و ارزیابی در بحث ورود کالا از معبر کولبری تمرچین را چگونه ارزیابی می‌کنید؟

- ۱۰- عملکرد مسئولین کشور برای سازماندهی بار و کالای ترابری شده‌ی کولبران را چگونه ارزیابی می‌کنید؟
  - ۱۱- حقوق تامین اجتماعی و خدمات درمانی خود را چگونه ارزیابی می‌کنید؟
  - ۱۲- چگونه و با ارائه چه راهکارهایی می‌توان مسائل و مشکلات کولبران را در معبر غیررسمی تمرچین حل کرد؟
  - ۱۳- چگونه می‌توان برای بهبود عملکرد معبر غیر رسمی تمرچین اقدام کرد؟
  - ۱۴- چگونه می‌توان با تبدیل کارت کولبری معبر مرزی به کارت پبله‌وری فعال در گمرک مرزی وضعیت کولبران را بهبود بخشید؟
- محققان کیفی در جریان فرآیند گردآوری اطلاعات نباید از هیچ داده‌ای غافل شوند. داده‌های کیفی به ۲ دسته داده‌های دیداری- مشاهده‌ای و شنیداری- متنی تقسیم می‌شوند. تمامی روش‌های تحقیق کیفی از شیوه‌های متعارف گردآوری- که ۳ فن (مشاهده و انواع آن- مصاحبه و انواع آن- سنج‌های غیرواکنشی و انواع آن) را شامل می‌شوند - استفاده می‌کنند (محمدپور، ۱۳۸۹).
- مصاحبه برنامه‌ریزی شده حوزه‌های زیر را شامل شد:
- حوزه مشکلات معبر کولبری تمرچین.
  - حوزه راهکارهای حل مشکلات و مسائل معبر کولبری تمرچین.

تجزیه و تحلیل داده‌ها

برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از روش تحلیل محتوای کیفی استفاده شد بطوری که برای شناسایی موضوعات از تمامی اظهارات قابل استفاده که در مصاحبه بدست آمده است استفاده شد و آن‌هایی که مشابه هستند علامت گذاری و با استناد به آنان و ارائه نظریه‌های مشابه در خصوص شناسایی مشکلات و موانع و نیز ارائه راهکارها و پیشنهادهای لازم اقدام شد.

مراحل تحلیل محتوای کیفی بشرح زیر است: ۱- تنظیم سوالات تحقیقی که بایستی پاسخ داده شوند ۲- برگزیدن نمونه مورد نظر که بایستی تحلیل شوند ۳- مشخص کردن رویکرد تحلیل محتوایی که باید اعمال شود ۴- طرح‌ریزی کردن فرآیند رمزگذاری ۵- اجرا کردن فرآیند رمزگذاری ۶- تعیین اعتبار و پایایی ۷- تحلیل نتایج حاصل از فرآیند رمزگذاری (ضیغمی و همکاران، ۱۳۸۷؛ قانلی و گلشنی، ۱۳۹۵)

کدگذاری نظری روشی است برای تحلیل داده‌هایی که به منظور تدوین یک نظریه به روش نظریه‌پردازی داده محور گردآوری شده‌اند. روش‌های مختلفی برای کار با متن در فرآیند تفسیر وجود دارند که عبارتند از: ۱- کدگذاری باز ۲- کدگذاری محوری و ۳- کدگذاری گزینشی. پژوهشگر در صورت نیاز این روش‌ها را جابجا و یا با همدیگر تلفیق

کرده استفاده می‌کند. به بیان ساده‌تر کدگذاری عبارت است از عملیاتی که طی آن داده‌های تجربی، مفهوم‌سازی و به شکل تازه‌ای در کنار یکدیگر قرار داده می‌شوند. این همان فرآیند اصلی است که طی آن نظریه براساس داده‌ها شکل می‌گیرد. کدگذاری شامل مقایسه دائمی پدیده‌ها، موارد، مفاهیم و فرمول‌بندی پرسش‌هایی می‌شود که در برابر متن قرار داده شده‌اند. تدوین نظری عبارت است از فرمول‌بندی یا صورت‌بندی شبکه‌ای از مقولات مافوق و مادون یا میان مفاهیم که در یک سطح برقرار شود (فلیک، ۱۳۸۷).

کدگذاری باز قصد دارد تا داده‌ها را در قالب مفاهیم درآورد. این نوع کدگذاری در نظریه‌پردازی داده‌محور، فرآیندی تحلیلی است که طی آن مفاهیم شناسایی و براساس خصایص و ابعادشان بسط داده می‌شوند. روند تحلیلی اصلی که این اعمال براساس آن انجام می‌گیرند عبارت است از طرح پرسش درباره داده‌ها، مقایسه توابع، رویدادها و سایر پدیده‌ها براساس مشابهت‌ها و تفاوت‌هایشان و در ادامه به رویدادها و حوادث مشابه عنوانی مشترک داده می‌شود و در یک مقوله قرار می‌گیرند (محمد پور، ۱۳۸۹).

مرحله بعدی عبارتست از کدگذاری محوری که به پالایش و تفکیک مقولات بدست آمده از کدگذاری باز مربوط می‌شود. از میان انبوه مقوله‌های بوجود آمده در مرحله کدگذاری باز، آن‌هایی که بنظر می‌رسد بیش از سایر مقولات در مراحل بعدی بکار می‌آیند انتخاب می‌شوند. هر چه این مقولات محوری با عبارات بیشتری منطبق باشند بر غنایشان افزوده می‌شود. کدگذاری محوری فرآیند مرتبط کردن مقوله‌های فرعی به مقوله‌های اصلی‌تر را شامل می‌شود (محمد پور، ۱۳۸۹).

کدگذاری گزینشی که سومین نوع کدگذاری است کدگذاری محوری را تا سطح انتزاعی‌تری ادامه می‌دهد در این مرحله نحوه دسته‌بندی هر گروه با سایر گروه‌ها تشریح می‌شود. معیار تحلیل از سطح توصیف فراتر می‌رود و خط اصلی داستان شروع می‌گردد. تحلیل‌گر باید با گروه‌بندی داده‌ها براساس پارادایم کدگذاری به نظریه صراحت و وضوح بخشد. مرحله تفسیر داده‌ها، همانند افزودن داده‌های اضافی، در نقطه اشباع نظری پایانی این فرآیند، بعد انعطاف‌پذیرتری است که محقق می‌تواند با پرسش پژوهشی متفاوت با هدف تدوین یک نظریه به داده محور برای موضوعات متفاوت، دوباره وارد همان متن شده و همان کدهای باز را تحلیل کند (فلیک، ۱۳۸۷).

در بخش تجزیه و تحلیل داده‌ها، بر اساس منطق تحلیل تماتیک^۱ مصاحبه‌های پیاده شده به کرات شنیده و خوانده شدند. به عبارتی دیگر در این روند، محقق در تلاش بود که با غرق شدن در معانی آشکار کلمات و گزاره‌های تولید شده، از معانی ضمنی و ناگفته‌های آن‌ها

بکاهد. از این رو پس از عبور از مرحله شنیداری و مرور داده‌های کتبی، کدگذاری باز آغاز شد و داده‌ها براساس منطق این کدگذاری، دسته‌بندی شدند. بر این اساس در نخستین مرحله داده‌ها از یکدیگر تفکیک شده و مفاهیم و مقوله‌ها از دل آن بیرون آمدند در این هنگام شباهت‌ها و تفاوت‌ها در داده‌ها مورد بررسی قرار گرفتند و براساس آن معانی احتمالی مورد نظر جا مانده، باری دیگر مورد پرسش قرار گرفت. در مرحله بعد کدگذاری محوری آغاز شده و مفاهیم و مقوله‌هایی که در مرحله قبل از یکدیگر تفکیک شده بودند براساس رابطه‌شان با سایر مقوله‌ها و مفاهیم، در ترکیبی جدید به هم متصل و مبتنی بر شرایط زمینه‌ای جدید تکمیل شدند. اینچنین در خلال تحلیل داده‌های پژوهش، داده‌ها کدگذاری و در قالب مقوله‌ها گروه‌بندی و گروه‌بندی‌ها جهت نیل به هدف نهایی تحقیق و پژوهش مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفتند.

مفاهیم و (کدبندی اولیه)	مقوله‌های کدبندی اولیه متمرکز	توضیحات
اهمیت معبر مرزی تمرچین	اهمیت معبر مرزی تمرچین روی زندگی کولبران	معبر کولبری تمرچین بعنوان مهمترین و بزرگترین منبع درآمدزایی اهالی شهرستان پیرانشهر دارای تاثیرات عمیق و زیادی بر روی زندگی کولبران و نیز رونق اقتصادی تنها بازارچه مرزی شهرستان شده است که این امر در واقع می‌تواند تاثیرات عمده‌ای را بر روی وضعیت اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی شهرستان داشته باشد چرا که بخش عمده‌ی پتانسیل‌های اقتصادی شهرستان به وضعیت معبر کولبری تمرچین و بازارچه مرزی شهرستان بستگی دارد.
	اهمیت معبر مرزی تمرچین روی بازارچه مرزی پیرانشهر	
	اهمیت معبر مرزی تمرچین روی شهرستان پیرانشهر	
	اهمیت معبر مرزی تمرچین روی سایر شهرستان‌های نزدیک	
پاسخگویی و خدمات‌دهی مسئولین	پاسخگویی و خدمات‌دهی مسئولین کشوری	تجار و ترخیص‌کارانی که بواسطه کولبران اقدام به واردات کالا از معبر کولبری تمرچین می‌کنند. در قبال دریافت مجوز واردات از فرمانداری شهرستان مبالغی را به حساب دولت پرداخت می‌کنند و حال کولبران امیدوارند بخشی از این مبالغ از سوی مسئولین کشوری، استانی و یا شهرستانی در راستای خدمات‌رسانی و بهبود وضعیت و شرایط کاری آنان هزینه شود.
	پاسخگویی و خدمات‌دهی هنگ مرزی شهرستان پیرانشهر	
	پاسخگویی و خدمات‌دهی فرمانداری شهرستان پیرانشهر	
	ارزیابی نحوه واگذاری کارت کولبری توسط هنگ مرزی	
	نحوه برخورد نماینده	مردم شهرستان پیرانشهر با توجه به

<p>صدمات و آسیب‌هایی که در جنگ تحمیلی عراق علیه ایران اسلامی با تقدیم ۵۰۰ شهید متحمل شده‌اند انتظار دارند در بستری که در سایه الطاف و عنایات مقام معظم رهبری اعطاء شده برخوردار می‌شوند و مطابق رافت اسلامی با آنان صورت پذیرد.</p>	<p>فرمانداری پیرانشهر با کولبران نحوه برخورد ماموران هنگ مرزی پیرانشهر با کولبران</p>	<p>نحوه برخورد مسئولین دولتی با کولبران</p>
<p>تعداد دفعات تردد کولبر از معبر کولبری تمرچین از جمله مهمترین فاکتورهای افزایش درآمد زایی این قشر زحمت کش شهرستان پیرانشهر است که عوامل متعددی در افزایش و یا کاهش دفعات تردد نقش دارند.</p>	<p>عوامل افزایش تعداد دفعات تردد کولبر از معبر عوامل کاهش تعداد دفعات تردد کولبر از معبر</p>	<p>نحوه نوبت‌دهی کولبران در معبر مرزی تمرچین</p>
<p>در آنسوی صفر مرزی شهرستان مرزی پیرانشهر تعدادی از اشرار و معاندین ضدانقلاب حضور دارند که معمولاً بدنبال اقدامات خرابکارانه و ضربه زدن به نظام هستند و لذا کنترل و ارزیابی تردد از مناطق مرزی یاد شده و یا کنترل بار و کالایی که از این مرز عبور می‌کند از اهمیت بسزایی برخوردار است چرا که چه بسا ممکن است تعدادی از اشرار قصد ورود از معبر را داشته و یا اینکه ممکن است بخواهند اقدام و وسایلی ممنوعه را در راستای مأموریت‌های شرارت-آمیز خود بخواهند از معبر وارد کشور نمایند.</p>	<p>نحوه کنترل بار و کالای ورودی نحوه کنترل تردد کولبران</p>	<p>کنترل و ارزیابی در معبر مرزی تمرچین</p>
<p>برابر قوانین و مقررات تامین اجتماعی کشور تمامی مشاغلی که دارای صنف و تشکل مشخصی هستند برابر بخشنامه‌ها و مقررات صادره از سوی وزارت کار از خدمات تامین اجتماعی و دفتر چه خدمات درمانی مربوطه برخوردارند.</p>	<p>برخورداری از حقوق بازنشستگی برخورداری از دفترچه خدمات درمانی</p>	<p>وضعیّت برخورداری از تامین اجتماعی کولبران</p>
<p>مشکلات و مسائلی در راستای فعالیت</p>	<p>مشکلات قانونی در معبر کولبری تمرچین از دید کولبران مشکلات جسمی در معبر</p>	

<p>کوله بران در معبر کولبری تمرچین وجود دارند که آسیب ها ، صدمات و ضرر و زیان هایی را متوجه فعالیت کوله بر می کنند.</p>	<p>کولبری تمرچین از دید کولبران مشکلات خدماتی-رفاهی در معبر کولبری تمرچین از دید کولبران مشکلات ترابری و حمل و نقل در معبر کولبری تمرچین از دید کولبران</p>	<p>مشکلات موجود در معبر کولبری تمرچین</p>
<p>می توان با اجرای یکسری رویه ها و راهکارها ، برخی از مشکلات و مسائلی را که در راستای فعالیت کوله بران در معبر کولبری تمرچین وجود دارند و باعث وارد آمدن آسیب ها ، صدمات و ضرر و زیان هایی به کوله بر می شوند را حل کرد.</p>	<p>راهکارهای حل مشکلات قانونی در معبر کولبری تمرچین از دید کولبران راهکارهای حل مشکلات جسمی در معبر کوله بری تمرچین از دید کولبران راهکارهای حل مشکلات خدماتی-رفاهی در معبر کولبری تمرچین از دید کولبران راهکارهای حل مشکلات ترابری و حمل و نقل در معبر کولبری تمرچین از دید کولبران</p>	<p>راهکارهای حل مشکلات و مسائل موجود در معبر مرزی کولبری تمرچین</p>
<p>کولبران ارزیابی متفاوتی از بهره دهی کارت پيله وری گمرک - که قرار است در آینده نزدیک به آنها واگذار شود- دارند و معتقدند این دو گزینه در میزان بهره دهی و نفعی که به حال کولبر دارند بسیار متفاوت- اند.</p>	<p>نظر کولبران در خصوص جایگزینی کارت پيله وری گمرک بجای کارت کولبری معبر مرزی تمرچین عدم شفافیت این طرح ترس از کاهش درآمد کاهش درگیری فرد در کار عدم برخورد با نیروهای انتظامی و امنیتی کشور همسایه</p>	<p>ارزیابی کولبران از بهره دهی کارت پيله وری گمرک در مقایسه با کارت کولبری</p>

جدول ۱. کدبندی سطح اول و دوم

در پژوهش حاضر با توجه به اینکه از روش تحقیق کیفی استفاده شده است لذا عمده ترین ابزار جمع آوری اطلاعات مصاحبه نیمه ساختاریافته انتخاب شده است. اطلاعات جمع آوری شده در مصاحبه ها در ادامه با استفاده از روش تحلیل محتوا و نیز طی مراحل سه گانه

کدگذاری داده بنیاد (باز، محوری و انتخابی) مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت. بررسی‌های صورت گرفته در ۲۹ مقوله جمع‌بندی شد.

نتیجه‌گیری و پیشنهادات

هدف این پژوهش شناسایی مسائل، موانع و مشکلات معبر کولبری تمرچین است که کلیه کولبران فعال در آن معبر با آن درگیر هستند. از اطلاعات جمع‌آوری شده در مصاحبه‌های مراحل سه‌گانه کدگذاری داده بنیاد (باز، محوری و انتخابی) به ترتیب ۲۷۷ کد باز، ۲۷ مفهوم و ۹ مقوله استخراج شد.

سابقه سکونت بالای اهالی شهرستان پیرانشهر و روابط همسایگی و نیز اعتماد بالا میان اهالی آن شهرستان باعث شده تا بافت اجتماعی قوی‌تری وجود داشته باشد (حاتمی نژاد و همکاران، ۱۳۹۳). این بافت اجتماعی قوی در معبر کولبری تمرچین معنا پیدا کرده بود و افراد بصورت سازمان یافته و با حداقل امکانات کنترلی موجود اقدام به فعالیت سالم در معبر می‌نمودند که اکثریت قریب به اتفاق مشارکت‌کنندگان به این امر اذعان داشته و می‌گفتند کولبران تنها در آمدشان از معبر است (کد ۱۷).

شهرستان پیرانشهر رتبه اول بازارچه‌های مرزی را در سال ۸۵ در کل کشور به خود اختصاص داده است و در همان سال رتبه اول نرخ رشد سالیانه بین شهرهای استان را کسب کرده است (شمسی و سجادی، ۱۳۹۱). علت اصلی رشد اقتصادی یاد شده فعالیت معبر کولبری تمرچین بوده است. مشارکت‌کنندگان اذعان داشتند که کولبران از چندین سال قبل به فعالیت در معبر مرزی عادت کرده‌اند و کار دیگری بلد نیستند و در صورت مسدود شدن معبر تمرچین بالاچاره کالای مد نظر را از دیگر معابر موجود در مناطق مرزی شهرهایی از قبیل سردشت و مریوان وارد کشور خواهند نمود که ترابری کالاهای یاد شده تا بازارچه پیرانشهر هزینه زیادی را در بر داشته باعث افزایش قیمت کالاهای عرضه شده خواهد شد (کد ۱). مشارکت‌کنندگان همچنین اذعان داشتند که بین ۴ الی ۵ هزار نفر از اهالی پیرانشهر در معبر کار کرده کسب درآمد می‌کنند. اگر معبر نباشد خیلی‌ها کار دیگری نداشته بالاچاره به قاچاق و تردد غیر مجاز از مرز رو می‌آورند (کد ۸).

با ایجاد بازارچه مرزی در سال ۱۳۸۳ و تبدیل شدن شهر به پل ارتباطی کشور با حکومت منطقه‌ای کردستان عراق و گسترش مناسبات تجاری، باعث رشد پویایی و تنوع مشاغل خدماتی شده است (کلاتری و همکاران، ۱۳۹۱). در این راستا افرادی از اهالی منطقه عازم آن سوی مرز شده و در صنف‌های مختلف مشغول کار شده‌اند (کد ۲). برابر اظهارات مشارکت‌کنندگان افراد زیادی از اهالی روستای حاج عمران اقلیم کردستان در بحث انبارداری، تخلیه و بارگیری و نیز ترابری بار و کالا به بارانداز آنسوی مرز فعالیت داشته و از

این بین سودآوری می کردند. افرادی از اهالی روستای حاج عمران عراق که از فعالیت معبر تمرچین نفع می بردند با تعدادی از کولبران ایرانی تماس گرفته از آن‌ها خواستار شده‌اند که بحث گشایش معبر را از مسئولین پیگیری کنند و حاضرند به افراد فعال در جریان پیگیری امور کمک مالی نیز کنند (کد ۱).

بیشتر سرمایه‌گذاری‌ها در مناطق مرزی در زمینه‌های صادرات و واردات کالا است. معبر کولبری تمرچین تأثیرات کالبدی فراوانی بر شهر پیرانشهر داشته است. این تأثیرات را در تغییرات سیمای شهری پیرانشهر با احداث مراکز بزرگ تجاری با بعد خدمات‌رسانی ملی (بازار فروش کالا در سراسر کشور) و گسترش مراکز پذیرایی همچون هتل و رستوران و ... می‌توان دید (موسوی، ۱۳۹۲). از شهروندان و مسئولین شهرداری در خصوص دیدگاه و آینده توسعه شهری پیرانشهر سوال شده که از دید همه‌ی آن‌ها استراتژی اقتصادی تجاری، موثرترین راهکار در توسعه شهر در آینده خواهد بود. از میان فرضیه‌های مطرح شده فرضیه‌ی استراتژی توسعه زیرساخت‌های صنعت توریسم با تأکید بر توریسم تجاری و تقویت حداکثری جاذبه‌های توریستی با کسب بالاترین نمره، برای پیشرفت و توسعه آینده شهر مورد قبول قرار گرفته است (زیاری و همکاران، ۲۰۱۴). مشارکت‌کنندگان در این راستا اظهار می‌دارند که فعالیت معبر مرزی کولبری تمرچین جذب مسافر و توریست را در شهرستان دنبال دارد (کد ۷). با بسته شدن معبر کولبری تمرچین، تردد مسافر و توریست به بازارچه و شهرستان پیرانشهر کم شده و کسانی هم که می‌آیند وقتی می‌بینند اقلام گران است زیاد خرید نمی‌کنند (کد ۲). فعالیت معبر کولبری در رونق اقتصادی پیرانشهر تأثیر دارد و کاهش رونق اقتصادی پیرانشهر طبیعتاً بر رونق اقتصادی دیگر شهرهای همسایه نیز تأثیرگذار خواهد بود (کد ۵). پیرانشهر شهری امنیتی است و کمتر کسی جرات سرمایه‌گذاری در این شهر را بخودش می‌دهد در نتیجه پتانسیل‌های اقتصادی کمتر است (کد ۱).

امروزه دولتی موفق خواهد بود که بتواند با اتخاذ راهکارهای لازم اهالی را به زندگی در محل تولد خود علاقمند نماید و اگر نتواند توجه جمعیت مرزنشین را به همگرایی جلب کند پیامدهای منفی بشرح مهاجرت ساکنان به دیگر مناطق کشور، به وجود آمدن مشکلات عدیده برای مهاجرت‌کنندگان در مبدا و مقصد، گسست اعتقادی و رفتاری بین ساکنان مناطق مرزی و دولت، گرایش ساکنان این مناطق به فعالیت بازرگانی غیررسمی و قاچاق کالا، برهم خوردن نسبت جنسی در این مناطق را به‌مراه خواهد داشت (قادری و همکاران، ۱۳۹۱). تعطیلی معبر کولبری تمرچین باعث می‌شود تعدادی از کولبران بعلت عدم امکان درآمدزایی به دیگر شهرستان‌ها مهاجرت کنند (کد ۱). معبر مرزی کولبری فعال نباشد بخشی از مردم و اهالی شهرستان می‌روند سراغ فعالیت قاچاق و تردد غیر مجاز از مرز، و فردی هم که دنبال کار قاچاق می‌رود ممکن است مورد هدف تیراندازی مامورین مرزی قرار گرفته و یا درگیر

ضدانقلاب از قبیل پ.ک.ک و پژاک شود (کد ۸). بسته شدن معبر باعث گرایش کولبران به قاچاق می‌شود که افراد در این راستا با ضدانقلاب ارتباط برقرار می‌کنند و به آن‌ها عوارض گمرکی می‌دهند تا اجازه عبور دریافت کنند و چه بسا ممکن است فریب خورده و جذب اشرار شوند (کد ۱). بخشی از کولبرانی که بیکار شده‌اند در جریان تردد قاچاق از مرز محموله سیگار و مشروبات الکلی بداخل کشور می‌آورند (کد ۱). فعالیت در معبر کولبری باعث می‌شود بخشی از مردم شهرستان آنجا سرگرم شوند و دنبال قاچاق و کار خلاف نروند (کد ۶). کولبران در استفاده از معبر تمرجین با هیچ نیروی امنیتی و نظامی کشور همسایه برخورد ندارند ولی با تردد از گمرک و نیز تردد قاچاقی احتمال فریب کولبران ساده‌لوح توسط نیروهای امنیتی کشور همسایه وجود دارد (کد ۱). تاکنون اتفاق افتاده قاچاقچیان که در مرز به هر نوعی تیر خورده‌اند پس از انتقال به بیمارستان در شهر دیانا و ارییل اقلیم کردستان بصورت رایگان درمان شده‌اند که این امر می‌تواند نوعی وابستگی در افراد به مسئولین کشور همسایه ایجاد کند (کد ۱). فعالیت معبر باعث می‌شود کولبران با ماموران انتظامی همکاری بیشتری را داشته باشند که باعث افزایش امنیت منطقه می‌شود (کد ۱). بسته ماندن معبر و فشار اقتصادی وارده بر کولبران باعث می‌شود آن‌ها علاقه قلبی به مسئولین شهرستانی و استانی را نداشته باشند (کد ۱).

نیود کار و اشتغال مناسب، سطح رفاه پایین، تبعیض‌هایی که ناخودآگاه یا به ضرورت اعمال شده، کم توجهی دولت به این مناطق مستعد و نیروی کار مازاد و البته درآمد بسیار مناسب فعالیت قاچاق، دلایلی هستند که باعث شده‌اند مردم پیرانشهر به سمت قاچاق و تردد غیر مجاز از مرز کشیده شوند (فکوهی و آموسی، ۱۳۸۸). از آنجا که کولبران موقع فعالیت در معبر پول خود را نقد دریافت می‌کنند از این امر رضایت دارند چرا که در حال حاضر مراکز اشتغال‌زایی در شهرستان وجود ندارد و اگر هم کاری گیر آورده و برای کسی کار کنی او هم پول شما را نقد نمی‌دهد (کد ۱). امکانات اشتغال‌زایی کافی در شهرستان پیرانشهر برای جوانان وجود ندارد و اگر معبر هم بسته بماند افراد بیکارند و فرد بیکار معمولاً بیشتر ذهن و فکرش دنبال اقدامات ناهنجار اجتماعی است (کد ۶). مسئولین کشور بایستی زمینه اشتغال قشر مستضعف و فقیر مناطق مرزی را فراهم آورند چرا که اهالی این منطقه دارای اشتراکات مذهبی، قومیتی و بعضاً رابطه فامیلی با ساکنین آنسوی مرزاند که زمینه جهت فعالیت ضد انقلاب و نیروهای وابسته به آمریکا و رژیم صهیونیستی در آنسوی مرز فراهم است (کد ۱).

حذف شبکه گسترده تجارت غیررسمی نباید در دستور کار قرار گیرد، چرا که نه شدنی است و نه مطلوب. به این دلیل که در صورت ترک این نوع از فعالیت اقتصادی توسط مرزنشینان، دولت برای اشتغال و کارآفرینی و حل مشکلات آنان برنامه و امکانات لازم و کافی را ندارد (کریمیان، ۱۳۹۲). علاوه بر زندگی کولبران، زندگی موتورسواران، کارگران

بارگیری، رانندگان سایپا، مغازه‌داران، دوره‌گردهایی که در معبر اغذیه می‌فروشند از فعالیت معبر کولبری تامین می‌شوند و علاوه بر این قشر افرادی نیز بصورت غیرمستقیم از معبر و حاشیه فعالیت کولبری ارتزاق می‌کنند که با بسته شدن معبر اکثریت این افراد بیکار شده‌اند (کد ۳). معبر کولبری تمرچین روی شهرستان‌های دیگر هم تاثیر دارد تعدادی از کولبرانی که با بسته شدن معبر بیکار شده‌اند جهت پیدا کردن کار عازم دیگر شهرهای استان شده‌اند و تعادل شغلی مناطق یاد شده را نیز بهم زده‌اند (کد ۴). بخشی از کولبران جزو پایین‌ترین قشر اهالی شهرستان پیرانشهراند که بسیار آسیب‌پذیرند و بسته ماندن معبر و بیکار ماندن این افراد بستر را برای سوء استفاده گروهک‌های ضد انقلاب از جوانان فراهم می‌کند (کد ۲). احزاب و گروهک‌های معاند کردی برخی مناطق کردنشین کشورمان از جمله پیرانشهر را مورد هدف هجمه تبلیغات منفی قرار داده‌اند و در این بین چنانچه به بحث اشتغال جوانان پیرانشهر توجه کافی نشود حتماً زمینه گرایش بیشتر جوانان بسوی احزاب و گروهک‌های ضدانقلاب فراهم می‌شود (کد ۱).

در ۳ مورد تحقیقات موردی انجام شده در خصوص عملکرد بازارچه مرزی باجگیران استان خراسان شمالی و بازارچه مرزی شیخ صالح استان کرمانشاه چنین نتیجه‌گیری شد که بازارچه‌های مرزی توانسته بودند اثرات اقتصادی مثبتی بر روی مناطق پیرامون خود بر جای گذارند (فلاحی و همکاران، ۱۳۹۱). فعالیت معبر باعث می‌شود کولبران با ماموران انتظامی و مرزبانی منطقه همکاری بیشتری را داشته باشند و این امر باعث افزایش امنیت منطقه می‌شود (کد ۱). پیرانشهر شهری مرزی و امنیتی است چنانچه مردم درگیر کار نباشند احتمال اینکه تعدادی خصوصاً از میان قشر مستضعف و آسیب‌پذیر بدنبال سیاست‌های ابلاغی ضدانقلاب بروند دور از ذهن نیست (کد ۳).

صبح روز یکشنبه (مورخه ۹۶/۳/۴) جمعی از کولبران و فعالین بازارچه‌های مرزی پیرانشهر در اعتراض به مسدود ماندن معبر مرزی پیرانشهر اقدام به مسدود کردن محور تمرچین به پیرانشهر کردند. مهمترین خواسته‌های معترضان، بازگشایی معبر مرزی بود که حدود دو ماه پس از بازدید تیم بازرسان کشوری از فعالیت معبر مرزی پیرانشهر بسته شده بود (توحیدی، ۱۳۹۶). باز بودن معبر دائمی نیست با رفتار سلیقه‌ای مسئولین باز شده و برخی مواقع نیز مسدود می‌گردد که این امر زندگی کولبران را با مشکل مواجه می‌کند (کد ۹).

ایجاد بازارچه‌های مرزی در راستای افزایش همکاری‌های منطقه‌ای تلقی شده و به عنوان بخشی از یک راهکار اقتصادی برای کاهش بحران‌های منطقه‌ای، ایجاد کننده ثبات در مناطق مرزی و گسترش فعالیت‌های تولیدی و تجاری محسوب می‌شوند (فلاحی و همکاران، ۱۳۹۱). فعالیت معبر کولبری تمرچین باعث می‌شود تا ارتباطات شهرهای مرزی ۲ طرف ایران

و عراق در حومه مرز تمرچین قوی شده تعدادی از افراد جهت کار و اشتغال به آنسوی مرز بروند (کد ۲).

افزایش سقف مبادلات مرزی و سطح درآمد روستائیان بیشترین تاثیر را در بهبود سطح توسعه اقتصادی - اجتماعی روستاها بواسطه بهبود عملکرد بازارچه داشته است (ویسی و احمدی، ۲۰۱۷). افراد ناتوان و فقیر سطح شهرستان وقتی معبر فعال بود با حضور در آنجا می توانستند بار و کالایی عبور دهند و یا درآمدی برای خودشان داشته باشند ولی با بسته شدن معبر این امکان از آنان گرفته شده است (کد ۱). تعطیلی فعالیت معبر کولبری تمرچین باعث می شود تا سطح امور تحصیلی و فرهنگی خانواده های کولبران و سایر افرادی که از طریق معبر امرار معاش می کنند پایین بیاید چرا که هستند کسانی که نتوانسته اند شهریه خود و یا بچه هایشان را که در دانشگاه آزاد و یا پیام نور یا مدرسه تحصیل می کنند را پرداخت کنند (کد ۳). تعطیلی فعالیت معبر کولبری تمرچین باعث شده است تا نرخ ازدواج میان خانواده های کولبران و شهرستان پیرانشهر کاهش یابد (کد ۲).

در زیر به ارائه نتایج نظریات مشارکت کنندگان در ۴ مقوله ای: (اثرات و اهمیت باز و فعال بودن معبر - اثرات مسدود و غیرفعال بودن معبر - مسائل و مشکلات معبر - راهکارهای بهبود عملکرد معبر) پرداخته شده است. نتیجه گیری می شود که فعالیت تجارت مرزی غیررسمی در مرز پیرانشهر در کنار فعالیت گمرک مرزی اثرات بسیار مطلوبی بر روی منطقه دارد. اگر مسئولین، هر روش و راهکار جایگزینی داشته باشند نیاز است تا راهکار یاد شده حداقل همان اثرات فعالیت معبر کولبری تمرچین را برای کولبران و فعالین مرزنشین داشته باشد.

- اثرات و اهمیت باز و فعال بودن معبر کولبری تمرچین:

۱- بین ۴/۵۰۰ الی ۵/۰۰۰ نفر از اهالی شهرستان شاغل و سرگرم اند. ۲- کاهش ناهنجاری های اجتماعی. ۳- کاهش تردد غیر مجاز و فعالیت قاچاق. ۴- تامین درآمد قشر کولبر. ۵- کاهش نرخ طلاق و اختلافات خانوادگی. ۶- کاهش مهاجرت روستائیان به شهر. ۷- افزایش رضایتمندی از مسئولین. ۸- تامین آسان اقلام و کالاهای عرضه شده در بازارچه مرزی. ۹- افزایش توریست و مسافر در شهرستان. ۱۰- افزایش رونق اقتصادی در شهرستان. ۱۱- کاهش افراد کشته شده در اثر انفجار مین و یا آسیب دیده توسط ماموران مرزی در جریان تردد غیر مجاز از مرز. ۱۲- کاهش فعالیت های غیر قانونی سطح شهرستان. ۱۳- کاهش میزان جذب شدگان به احزاب و گروهک های ضد انقلاب مستقر در آنسوی نوار مرز. ۱۴- افزایش همکاری مرزنشینان با مامورین مرزی، انتظامی و امنیتی. ۱۵- کاهش نرخ بیکاری. ۱۶- افزایش قدرت خرید اهالی شهرستان. ۱۷- افزایش سطح امور فرهنگی و تحصیلی اهالی. ۱۸- افزایش نرخ رشد جمعیت. ۱۹- تامین درآمد بخشی از فقرا و افراد بی بضاعت سطح شهرستان.

۲۰- امکان توزیع درآمد میان سطوح مختلف مردم سطح شهرستان. ۲۱- تسهیل تامین بخشی از کالاهای بازارهای شهرهای مجاور. ۲۲- تقویت ارتباطات اهالی مرزنشین دو سوی مرز. ۲۳- کاهش مشکلات مرزنشینان دو سوی مرز. ۲۴- افزایش رونق بازارچه مرزی شهرستان. ۲۵- افزایش سلامت اهالی شهرستان. ۲۶- کاهش تاثیرات تبلیغات ضدانقلاب بر روی ساکنین نوار مرزی. ۲۷- عدم حمایت اهالی از هرگونه فعالیت ضدانقلاب در منطقه. ۲۸- کاهش عوارض دریافتی ضدانقلاب از قاچاقچیان در آن سوی نوار مرزی.

- اثرات مسدود و غیرفعال بودن معبر کولبری تمرچین:

۱- بین ۴/۵۰۰ الی ۵/۰۰۰ نفر از اهالی شهرستان که نان آوران خانواده‌ها هستند بیکار می‌شوند. ۲- افزایش ناهنجاری‌های اجتماعی. ۳- افزایش تردد غیرمجاز و فعالیت قاچاق. ۴- عدم امکان تامین درآمد قشر کولبر. ۵- افزایش نرخ طلاق و اختلافات خانوادگی. ۶- افزایش مهاجرت روستائیان به شهر. ۷- کاهش رضایت‌مندی از مسئولین. ۸- عدم امکان تامین آسان اقلام و کالاهای عرضه شده در بازارچه مرزی. ۹- کاهش توریست و مسافر در شهرستان. ۱۰- کاهش رونق اقتصادی در شهرستان. ۱۱- افزایش افراد کشته شده در اثر انفجار مین و یا آسیب‌دیده توسط ماموران مرزی در جریان تردد غیرمجاز از مرز. ۱۲- افزایش فعالیت‌های غیرقانونی سطح شهرستان. ۱۳- افزایش میزان جذب به احزاب و گروهک‌های ضدانقلاب مستقر در آن سوی نوار مرز. ۱۴- کاهش همکاری مرزنشینان با مامورین مرزی، انتظامی و امنیتی. ۱۵- افزایش نرخ بیکاری. ۱۶- کاهش قدرت خرید اهالی شهرستان. ۱۷- کاهش سطح امور فرهنگی و تحصیلی اهالی. ۱۸- کاهش نرخ رشد جمعیت. ۱۹- عدم امکان تامین درآمد بخشی از فقرا و افراد بی‌بضاعت سطح شهرستان. ۲۰- عدم امکان توزیع درآمد میان سطوح مختلف مردم سطح شهرستان. ۲۱- عدم امکان تسهیل تامین بخشی از کالاهای بازارهای شهرهای مجاور. ۲۲- تقویت ارتباطات اهالی مرزنشین دو سوی مرز. ۲۳- افزایش مشکلات مرزنشینان دو سوی مرز. ۲۴- کاهش رونق بازارچه مرزی شهرستان. ۲۵- کاهش سلامت اهالی شهرستان. ۲۶- افزایش تاثیرات تبلیغات ضدانقلاب بر روی ساکنین نوار مرزی. ۲۷- وجود احتمال حمایت تعداد محدودی از اهالی از هرگونه فعالیت ضدانقلاب در منطقه. ۲۸- افزایش عوارض دریافتی ضدانقلاب از قاچاقچیان در آن سوی نوار مرزی.

- مسائل و مشکلات معبر کولبری تمرچین:

۱- معبر مسدود شده است. ۲- مسئولین در دادن اجازه فعالیت معبر برخورد سلیقه‌ای دارند. ۳- فرمانداری در صدور مجوز واردات کالا شفاف عمل نمی‌کند. ۴- مرجعی جهت شکایت کولبران از عملکرد عوامل اجرایی فرمانداری یا مرزبانی در رابطه با فعالیت معبر وجود ندارد.

۵- نظارت الکترونیکی در معبر وجود ندارد. ۶- عوارض دریافتی فرمانداری در قبال صدور مجوز واردات کالا زیاد است. ۷- اینکه صدور مجوزها دست ارگان واحد باشد ایجاد مشکل و عدم شفافیت می‌کند. ۸- نداشتن هیات امنای کولبران جهت ارائه و انتقال مشکلات کولبران به مسئولین مربوطه. ۹- عدم نظارت بر مجوزهای صادره فرمانداری. ۱۰- عدم برخورداری کولبران از حقوق تامین اجتماعی و بیمه خدمات درمانی. ۱۱- کولبران در جریان جابجایی بار و کالا با مشکلات جسمی مواجه‌اند و به تحریک دلان بار اضافی حمل می‌کنند. ۱۲- دلان فعالیت واسطه‌ای داشته بیش از آنچه حقتشان است در معبر گیرشان می‌آید. ۱۳- فضای مسقف برای فعالیت کولبران و مامورین در سرما و گرما وجود ندارد. ۱۴- محل مناسبی جهت بازدید بار و کالا در معبر وجود ندارد. ۱۵- بعلت کم بودن مامورین مرزبانی حاضر در معبر در فعالیت آن‌ها وقفه موردی و با تاخیر وجود دارد. ۱۶- بازدید بار در معبر زیاد طول می‌کشد. ۱۷- بعلت بازدید سنتی بعضا و بصورت موردی بار و کالا آسیب می‌بیند. ۱۸- در شرایط نامساعد هوا بدلیل مکان نامناسب فعالیت، ماموران و کولبران بیمار می‌شوند. ۱۹- محل بارگیری سایپاها دور است و موتورسواران هزینه اضافی متوجه کولبران می‌کنند. ۲۰- رسانه ملی خودی تحولات معبر را خوب منعکس نمی‌کند. ۲۱- محل فوریت پزشکی در معبر وجود ندارد. ۲۲- امکانات رفاهی (غذاخوری و فروشگاه مواد غذایی)، بهداشتی (سرویس بهداشتی و نمازخانه)، پزشکی (بهداری یا اورژانس)، اضطراری (سوله مسقف) متناسب با ظرفیت کولبران وجود ندارد. ۲۳- جاده معبر ناهموار بوده و آسفالت نیست. ۲۴- حمل بار بصورت کوله توسط کولبران وجهه اجتماعی خوبی ندارد.

- راهکارهای بهبود عملکرد معبر کولبری تهرچین:

۱- معبر بازگشایی شود. ۲- معبر یکسره باز باشد و فعالیت آن به تصویب مجلس شورای اسلامی برسد. ۳- امکانات رفاهی (غذاخوری و فروشگاه مواد غذایی)، بهداشتی (سرویس بهداشتی و نمازخانه)، پزشکی (بهداری یا اورژانس)، اضطراری (سوله مسقف) متناسب با ظرفیت کولبران برای معبر پیش‌بینی و تاسیس شود. ۴- از خروج تجمعی بار و کالا از معبر خودداری شود. ۵- عوارض دریافتی از سوی فرمانداری در قبال صدور مجوز واردات کاهش یابد. ۶- بحث کنترل تردد کولبران در معبر مکانیزه شده سابقه الکترونیکی تشکیل شود. ۷- کارکنان و نیروهای مرزبانی حاضر در معبر به لحاظ تعداد نیرو تقویت شوند. ۸- کارگروه استاندارد بررسی‌های کارشناسانه لازم را انجام دهند و تعداد کالاهای مجاز جهت واردات را افزایش دهند. ۹- صدور مجوز از سوی فرمانداری شفاف شود. ۱۰- ارگان دیگری غیر از هنگ مرزی بحث باطل کردن کارت کولبری و یا ضبط آن توسط مامورین را نظارت کند و مسئول رسیدگی به شکایات کولبران در این زمینه باشد. ۱۱- در واگذاری کارت کولبری

تفاوتی بین روستائیان و شهرنشینان پیرانشهری قائل نشوند. ۱۲- تسریع بازدید کالای کولبران در معبر. ۱۳- افزایش دفعات استفاده کولبران از معبر. ۱۴- هماهنگی بیشتر فرمانداری و مرزبانی در جریان فعالیت معبر. ۱۵- افزایش صدور مجوزهای واردات از سوی فرمانداری. ۱۶- بازدید کالاها مکانیزه شود و محل مناسبی جهت بازدید بار و کالاها پیش‌بینی شود. ۱۷- کولبران از حقوق تامین اجتماعی و بیمه خدمات درمانی برخوردار شوند. ۱۸- رسانه ملی مشکلات معبر را منعکس نماید و جا برای مانور رسانه ضدانقلاب باقی نگذارند. ۱۹- دلالت از چرخه فعالیت کولبر حذف شود. ۲۰- هیات امنای کولبری جهت ارجاع مشکلات کولبران به مسئولین ذیربط راه‌اندازی شود. ۲۱- قرار باشد کولبری حذف شود اول شغل جایگزین برای افراد بیکار معرفی و راه‌اندازی شده سپس کولبری جمع شود. ۲۲- دلالت از معبر حذف و شرکت تعاونی مورد اطمینان و دولتی جایگزین آن شود. ۲۳- در صدور کارت کولبری فقرا و خانواده‌های کم‌درآمد در اولویت باشند. ۲۴- واگذاری مجوز واردات کالا دست یک ارگان واحد نبوده چند ارگان در این امر مشارکت داشته باشند. ۲۵- استفاده از ریل و واگن دستی مجهز به سیستم وزن‌کشی جایگزین حمل با کوله در معبر شود. ۲۶- محوطه معبر آسفالت یا بتن‌ریزی شود. ۲۷- سیستم اسکن برای بازدید کالاها تعبیه شود. ۲۸- جاده معبر آسفالت شود. ۲۹- محل بارگیری سایپاها به نزدیکی معبر منتقل شود. ۳۰- موتورسواران باربر حذف و در قالب کولبران سازماندهی شوند. ۳۱- کولبری از سوی دولت و مسئولین دولتی یک شغل تلقی شود.

موانع و محدودیت‌های تحقیق عبارت بودند از: پیرانشهر شهری امنیتی است و بسیاری از سوژه‌ها از ترس اینکه مبادا احتمالا مصاحبه و جبهه امنیتی و یا سیاسی داشته باشد حاضر به مصاحبه نمی‌شدند، مصاحبه‌گر غیربومی بود و لذا مصاحبه‌شونده‌ها براحتی حاضر به مصاحبه نشده و خیلی دیر اطمینان‌شان جلب می‌شد، کولبرها زبان بومی‌شان کردی است و لذا به برخی سوالات مطروحه که فارسی مطرح می‌شدند با ادبیات نامناسب و جسته‌گریخته پاسخ می‌دادند که این امر در پیاده‌سازی مصاحبه توسط مصاحبه‌گر اصلاح و جمع‌بندی می‌شد، تعدادی از مصاحبه‌شونده‌ها که نمایندگان کولبران طیف انتخابی بودند تحت تاثیر مشکلات بسته ماندن معبر حین مصاحبه احساسی شده و ناراحت می‌شدند که این امر جو مصاحبه را سنگین می‌کرد که معمولاً مصاحبه‌گر سعی می‌کرد تا جو مصاحبه را به سمت هدف تعیین شده هدایت کرده پیش برد، برخی از نفرات انتخاب شده بعلت اینکه اولین برخورد را با مصاحبه‌گر داشتند با فرض اینکه مبادا مصاحبه مشکلات جانبی برای وی داشته باشد از مصاحبه منصرف می‌شدند که مصاحبه‌گر جهت جلوگیری از حساسیت، نفرات یاد شده را براحتی رها می‌کرد تا باعث ایجاد حساسیت نشود، کولبران مصاحبه شده نفراتی را بعنوان کولبر معرفی می‌کردند ولی وقتی مصاحبه‌گر پس از هماهنگی و جلب اعتماد و ... سراغشان می‌رفت متوجه می‌شد آنان کارت

کولبری نداشته و به عناوین دیگر و بصورت غیرمستقیم از معبر کولبری منتفع شده‌اند لذا مصاحبه لغو شده بدنبال انتخاب نفرات دیگر اقدام می‌شد، چون معبر بسته بود و کولبران از کار بیکار شده بودند و لذا خواسته ناخواسته فشار اقتصادی حاکم بر جامعه در ارائه پاسخ‌های مربوط به سوالات مرتبط با مسئولین کشوری و شهرستانی تاثیرگذار بوده است، در یک مورد مشارکت‌کننده معتقد بود در یک دوره برای تعدادی از کولبران معبر مرزی تمرچین بیمه تامین اجتماعی برقرار شده و از بیمه خدمات درمانی بهره‌مند شده‌اند ولی برابر بررسی‌های بعمل آمده از کارشناس بیمه شهر پیرانشهر مشخص شد اقدام یاد شده برای کولبران مرزی صورت نگرفته است بلکه برای تعدادی کارگر باربر فعال در گمرک صورت پذیرفته است که تعدادی از این باربرها کولبر هم بوده بیمه دریافت کرده‌اند و لذا تعداد قابل توجهی از کولبران را شامل نمی‌شده است.

بدلیل برخورداری از منافع باز و فعال بودن معبر مرزی تمرچین و جلوگیری از اثرات منفی مسدود و غیرفعال بودن معبر پیشنهاد می‌شود معبر بازگشایی و مسائل و مشکلات معبر مرزی تمرچین با اجرای راهکارهای پیشنهادی اجرایی شود و عملکرد معبر مرزی تمرچین ارتقاء یابد. زیرا چنین نتیجه‌گیری می‌شود که فعالیت تجارت مرزی غیررسمی در مرز پیرانشهر در کنار فعالیت گمرک مرزی دارای اثرات بسیار مطلوبی بر روی منطقه است و در این راستا فعال بودن معبر مرزی تمرچین از دید کولبران بسیار مناسب‌تر است و حال چنانچه مسئولین امر، هر روش و راهکار جایگزینی داشته باشند نیاز است تا راهکار یاد شده همان اثرات فعالیت معبر کولبری تمرچین را به همان کم و کیف قبلی برای کولبران و فعالین مرزنشین داشته باشد.

منابع

۱. احدنژاد روشتی، محسن. عظیم زاده ایرانی، اشرف. نجفی، سعید (۱۳۹۵). مقایسه تطبیقی توسعه فیزیکی شهرهای مرزی شرق و غرب کشور با استفاده از تصاویر ماهواره ای چند زمانه (مطالعه موردی: شهرهای زابل و پیرانشهر). فصلنامه علمی - پژوهشی اطلاعات جغرافیایی، دوره ۲۵، شماره ۹۸، ص ۸۹-۷۴.
۲. اکبری، سارا (۱۳۹۱). نمونه گیری گلوله برفی. (www.sharifdata.com). ص ۸.
۳. پهلوانی، مصیب (۱۳۷۸). بررسی مسائل و مشکلات بازارچه‌های مشترک مرزی سیستان و بلوچستان. پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی پرتال جامع علوم انسانی، ص ۴۰۲-۳۷۰.
۴. توحیدی، مصطفی. (۱۳۹۶). آژانس خبری تحلیلی زیریان (www.ziryan.ir). ۹۶/۳/۴.
۵. حاتمی نژاد، حسین. شیخی، عبدالله. باقر عطاران، مرضیه. رحمتی، خسرو (۱۳۹۳). تحلیل اجتماعی - فضایی بافت فرسوده شهر پیرانشهر (مورد: زرگتن). ششمین کنفرانس ملی برنامه‌ریزی و مدیریت شهری با تاکید بر مولفه‌های شهر اسلامی، مشهد، ۲۱ و ۲۲ آبان ۱۳۹۳.
۶. جلالی، رستم (۱۳۹۱). نمونه‌گیری در پژوهش‌های کیفی. مجله تحقیقات کیفی در علوم سلامت، ص ۳۱۵-۳۱۰.
۷. خاکی، غلامرضا. (۱۳۹۱). روش تحقیق در مدیریت (بارویکرد پیمایشی)، انتشارات فورژان، چاپ دوم، تهران، ص ۹۷-۸۷.
۸. رادفر، علیرضا (۱۳۹۶). مجله خبر نیوزس (www.newzes.ir). ۹۶/۴/۱۲.
۹. ربیعی، علی (۱۳۹۶). خبرگزاری صدا و سیما استان آذربایجان غربی (www.urmia.iribnews.ir). ۹۶/۵/۵.
۱۰. رنجبر، هادی. حق دوست، علی اکبر. صلصالی، مهوش. خوشدل، علیرضا. سلیمانی، محمد علی. بهرامی، نسیم (۱۳۹۱). نمونه‌گیری در پژوهش‌های کیفی: راهنمایی برای شروع. مجله علمی پژوهشی دانشگاه علوم پزشکی ارتش جمهوری اسلامی ایران. سال دهم، شماره ۳، ص ۲۳۸-۲۵۰.
۱۱. زمانی، امید. صبحی صابونی، نادر، هیمن (۱۳۸۹). تعیین الگوی زارعی درجهت کشاورزی پایدار، با استفاده از برنامه‌ریزی کسری فازی با اهداف چندگانه (مطالعه موردی: شهرستان پیرانشهر). مجله دانش کشاورزی و تولید پایدار، شماره ۴، ص ۱۱۲-۱۰۱.
۱۲. سید رضایی، میریعقوب. پورعزت، علی اصغر. سعیدآبادی، علی اصغر (۱۳۹۶). ملاحظات نظام بودجه‌بندی در راستای تحقق عدالت منطقه‌ای. فصلنامه چشم‌انداز مدیریت دولتی، شماره ۲۹، ص ۹۱-۷۳.

۱۳. شیخی، عبدالله، رحمتی، خسرو (۱۳۹۳). ارزیابی پتانسیل‌ها و محدودیت‌های کاربری‌های شهر پیرانشهر بر پایه تکنیک **swot** و ارائه راهبردهای ساماندهی آن. ششمین کنفرانس ملی مدیریت و برنامه‌ریزی شهری. ۱۲ و ۲۲ آبان ۱۳۹۳. مشهد. ص ۱-۲۳.
۱۴. شمسی، خضر. سجادی، ژیلا (۱۳۹۱). بررسی اجتماعی - فضایی سکونتگاه‌های غیر رسمی (نمونه موردی محله مسجد حضرت اسماعیل پیرانشهر). کنفرانس اولین همایش ملی شهرسازی و معماری در گذر زمان، دانشگاه شهید بهشتی تهران، خرداد ماه ۱۳۹۱. ص ۱-۲۱.
۱۵. صوفی، یوسف. عاشری، امامعلی. صوفی، اکبر. احمدی، یوسف (۱۳۹۱). بررسی تاثیر واردات بر فرهنگ شهرستان مرزی پیرانشهر. همایش ملی شهرهای مرزی و امنیت؛ چالش‌ها و رهیافت‌ها، ۳۰ و ۳۱ فروردین ۱۳۹۱، دانشگاه سیستان و بلوچستان، ص ۷۹۲-۸۰۱.
۱۶. ضیغمی، رضا. باقری، نسامی، معصومه. حق دوست اسکویی، سیده فاطمه. یادآور نیک‌روش، منصوره (۱۳۸۷). تحلیل محتوا. فصلنامه پرستاری ایران. دوره ۲۱، شماره ۵۳، ۴۱-۵۲.
۱۷. عباس زاده، محمد (۱۳۹۱). تاملی بر اعتبار و پایایی در تحقیقات کیفی. جامعه‌شناسی کاربردی. سال ۲۳، شماره ۴۵، شماره ۱ اول، ص ۷ و ۱۰.
۱۸. فکوهی، ناصر. آموسی، مجنون (۱۳۸۸). هویت ملی و هویت قومی در کردستان ایران (مطالعه موردی معیشت اقتصادی و تعلق‌های هویتی نزد جوانان شاغل در اقتصاد غیررسمی پیرانشهر). فصلنامه پژوهش جوانان، فرهنگ و جامعه، شماره دوم، ص ۷۵-۴۹.
۱۹. فقیهی، ابوالحسن. علیزاده، محسن (۱۳۸۴). روایی در تحقیق کیفی. فرهنگ مدیریت، سال سوم، شماره ۹، ص ۱۹-۵.
۲۰. فلیک، یو. جمشیدیان، عبدالرسول. سیادت، سیدعلی. علی نوروزی، رضا (۱۳۸۵). درآمدی بر پژوهش‌های کیفی در علوم انسانی، انتشارات سما قلم، قم، ص ۴۲۰-۴۰۰.
۲۱. فلاحتی، علی. نظیفی نائینی، مینو. عباسپور، سحر (۱۳۹۱). بررسی عوامل مؤثر بر صادرات بازارچه‌های مرزی ایران، رهیافت شبکه عصبی مصنوعی، مجله علمی - پژوهشی اقتصاد و توسعه منطقه‌ای، سال نوزدهم، دوره جدید شماره ۳، ص ۲۲-۱.
۲۲. قادرزاده، امید. محمدپور، احمد. قادری، امید (۱۳۹۲). مطالعه کیفی تاثیرات بازارچه مرزی بر تداوم پدیده قاچاق. جامعه‌شناسی کاربردی، سال ۲۴، شماره پیاپی ۵۱، شماره ۳، ۱۷۵-۱۹۴.
۲۳. قادری، رضا. آفتاب، احمد. ابوبکری، طاهر. جوادزاده، ساناز (۱۳۹۱). نقش بازارچه‌های مرزی در توسعه فضایی کالبدی. دومین همایش ملی راهکارهای توسعه اقتصادی با محوریت برنامه‌ریزی منطقه‌ای. ۹ و ۱۰ خردادماه ۱۳۹۱. دانشگاه آزاد اسلامی سنندج. ص ۱۹-۱.

۲۴. قانیدی، محمدرضا، گلشنی، محمدرضا (۱۳۹۵). روش تحلیل محتوا، از کمی گرایی تا کیفی گرایی. روش‌ها و مدل‌های روان‌شناختی. سال هفتم، شماره ۲۳، ۵۷-۸۲.
۲۵. کلاتری و همکاران (۱۳۹۱). ارزیابی میزان تحقیق‌پذیری شاخص‌های توسعه پایدار شهری در مناطق مرزی (نمونه موردی: شهر پیرانشهر). فصلنامه مدیریت شهری، شماره ۳۰، ص ۲۰۷-۲۲۱.
۲۶. کریمی‌ان، امید (۱۳۹۲). سایت همشهری آنلاین. www.HAMSHAHRIONLINE. ۹۲/۳/۲۶.
۲۷. کوشا، ارسلان. حسینی، سید کرامت (۱۳۹۵). رابطه فناوری اطلاعات با قاچاق کالا و ارز، مجله علمی تخصصی علوم انسانی اسلامی، جلد ۱۰، شماره ۵۱، ص ۶۰-۵۱.
۲۸. محمدپور، احمد (۱۳۸۹). ضد روش، منطق و طرح در روش‌شناسی کیفی، جلد دوم، انتشارات جامعه‌شناسان، تهران، ص ۷۵-۵۰.
۲۹. موسوی، میرنجف (۱۳۹۲). ارزیابی نقش بازارچه‌های مشترک مرزی در توسعه و رفاه مناطق مرز نشین، مورد: بازارچه‌ی مرزی تمرچین پیرانشهر، فصلنامه جغرافیا و توسعه، شماره ۳۳، ص ۷۰-۵۵.
۳۰. معروفی، عبدالسلام (۱۳۹۵). مجله جوان پرس (www.javanpress.ir). ۹۵/۱۱/۵.
۳۱. محسنی تبریزی، علیرضا. نایب پور، محمد. فریدمهر، رحیم (۱۳۸۷). عوامل مؤثر بر قاچاق اسلحه و مشروبات الکلی از مرز پیرانشهر. فصلنامه مطالعات مدیریت انتظامی، شماره دوم، ص ۱۹۲-۱۸۲.
۳۲. موسوی، آیت‌الله. مرادی، سردار (۱۳۹۰). روش‌های جمع‌آوری اطلاعات (با تاکید بر اصول و فنون مصاحبه)، ص ۲۷-۲. *گناه علوم انسانی و مطالعات مرزی*
۳۳. واحدی فرد، سعید (۱۳۸۸). مشاهده از نوع مشارکتی، کتاب ماه علوم اجتماعی، شماره ۲۲، ص ۸۹-۸۲.
۳۴. خورشیدی، غلامحسین. حاجی پور، بهمن. عزیززی، شهریار. حنظل عیدانی، حمید (۱۳۹۶). طراحی و تبیین الگوی توسعه صادرات در مناطق آزاد تجاری ایران، فصلنامه پژوهشنامه بازرگانی، شماره ۸۳، ص ۶۵-۳۵.
۳۵. خنیفر، حسین. زروندی، نفیسه (۱۳۸۹). پژوهش کیفی: رهیافتی نو در مطالعات مدیریت، فصلنامه راهبرد، سال نوزدهم، شماره ۵۴، بهار ۱۳۸۹، ص ۲۵۶-۲۴۳.
۳۶. Ahmadypour, Zahra. Elyasi, Sayyed Aram. (۲۰۱۳). The Role Of Border Markets In Regional Security - Case study: Bashmogh Border Market in Marivan, Iran. *Geopolitics Quarterly*, Volume: ۸, No ۴, pp: ۷۲-۹۲

۳۷. Aldin Hedayatzadeh, Sayyed Hessem. (۲۰۱۰). Effect of Border Markets on the Economy of West Azerbaijan Province, Iran. Review of International Comparative Management. Volume ۱۱, Issue ۵, pp: ۸۵۳-۸۶۹

۳۸. Cantens, Thomas. Ireland, Robert. Raballand, Gaël. (۲۰۱۵). Borders, Informality, International Trade and Customs. Journal of Borderlands Studies. Pp: ۳۶۵-۳۸۰.

۳۹. Grawert, Elke. Nusrat, Rabia. Ali Shah, Zulfiqar. (۲۰۱۷). Afghanistan's Cross-border Trade with Pakistan and Iran and the Responsibility for Conflict-sensitive Employment .Boon International Center For Conversation. pp: ۱-۴۶.

۴۰. Guy, Jean. (۲۰۱۲). Informal Cross Border Trade in Africa: Implications and Policy Recommendations. Africa Economic Brief Chief Economist Complex. Volume ۳, Issue ۱۰, pp: ۱-۱۳.

۴۱. Kohnepooshi, Aanabestani. (۲۰۱۲). Evaluating the Relationship between Distance from the Border and Amount of Income and Employment from Smuggling (Case study: Villages of Khav and Myrabad district, Marivan County). Regional Studies and Research Journal. Pp: ۱-۴

۴۲. Mwaniki, john. (۲۰۱۴). THE IMPACT OF INFORMAL CROSS BORDER TRADE ON REGIONAL INTEGRATION IN SADC AND IMPLICATIONS FOR WEALTH CREATION . The CORN Thematic Coordinator for Cross Border Trade . pp: ۱-۶

۴۳. Ziari, Keramatollah. Pourahmad, Ahmad. Sheikhi, Abdollah. Sharifzadeh Aghdam, Abraham. Saadlounia, Hossein. (۲۰۱۴). CITY DEVELOPMENT STRATEGIES OF PIRANSHAHR. Indian J.Sci.Res. pp: ۴۵۷-۴۶۴.

۴۴. Set Aung, Winston. (۲۰۰۹) The Role of Informal Cross-border Trade in Myanmar . Institute for Security and Development Policy. Västra Finnbodavägen ۲, ۱۳۱ ۳۰ Stockholm-Nacka, pp: ۱-۴۵.

۴۵. Shepherd, Ben. (۲۰۱۴). Estimating the Benefits of Cross-Border Paperless Trade . A report in support of implementation of United Nations economic commission for Asia and the Pacific . pp: ۱-۳۶

۴۶. Veysi, Farzad. Ahmadi, Abdolmajidi. (۲۰۱۷) An Analysis of the Impact of the Management Reformation Strategies of Border Markets in Improving the Socio-Economic Development of Surrounding Rural Areas (Case Study: Khaw & Mirabad District in Marivan County). Journal of Research and Rural Planning, Volume ۶, pp: ۲.